

A TERMÉSZET

SZERKESZTI:

NADLER HERBERT

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTJE

XXVIII. ÉVFOLYAM

21.–22. SZÁM

1932. NOVEMBER 2.–15.

SZARVASBŐGÉS AZ ÁLLATKERTBEN.

Hölzel felvétele.

TARTALOM:

Nadler Herbert: Ködben.

Szalay A. Béla: A magyar kőszáli-kecskéről.

Soós Lajos dr.: „Charles Darwin emlékére“.

Bársony István „Irodalmi bikái“.

Hedges F. A. Mitchell: Küzdelem óriás halakkal.

Ifj. Hölle Márton: A vadász és vizslája.

Rapaics Raymund dr.: Hogyan készül a krizantémum?

Rövid közlemények.

Mi újság az Állatkertben?

Szent Gellért Gyógyfürdő és Szálló BUDAPEST

47° C. rádiumos
hőforrások.

A legtökéletesebb
gyógyberendezések.

Elsőrangú gyógy szálló
a fürdővel közvetlen
kapcsolatban.

Diétás konyha.

HULLÁMFÜRDŐ

GUNDEL

állatkerti vendéglői
kiváló konyháiról közismertek

P O L G Á R I Á R A K

Z E N E

Éttermei és terraszja a Gellért-szállóban a vidékről felránduló
közönség és külföldi látogatóinak kedvelt szórakozási helye.

SPB
TÉLI SPORTSZEREK
LEGJOBBAN — LEGOLCSÓBBAN
SKABA és PLÖKL
NAGY RAKTÁRÁBAN
VILMOS CSÁSZÁR ÚT
33
SÍ-CIPŐ
SÍ-RUHA
SÍ-ÉRT-SÍ BOTAL
17-50

Nyersen kidolgozott

és

szőnyegnek kikészíthető

ÁLLATBŐRÖK

kaphatók az állatkert
igazgatóságánál:

-
- 1 leopárdbőr
- 1 farkasbőr
- 1 mosómedvebőr
- 1 tigrisbőr (fiatal)
- 1 pumabőr
-

Érdeklődők forduljanak az állatkert
igazgatóságához!

**KI MINT VET, ÚGY ARAT,
MAUTHNER MAGNÁL JOBBAT SEHOL SEM KAPHAT!**

Fennáll
58 év óta.

MAUTHNER MAG

MAUTHNER ÖDÖN
magtermelő és magkereskedelmi részv. társ.

BUDAPEST
SURGÖNYCIM: MAUTHNEREK
□ Telefon: J. 46.3.65 □

Központ: VII., ROTTENBILER-U. 33.
Fiókház: IV., KOSSUTH LAJOS-U. 4.

A Ferencrendiek templomával
szemben

□ Főárjegyzék, □
mely növényárjegyzéket is
tartalmaz,
ingyen és bérmentve

A TERMÉSZET

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS
ÁLLAT- ÉS NOVÉNYKERTJE
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, VI., ÁLLATKERT
TELEFON: AUT. 194-30

SZERKESZTI:
NADLER HERBERT

A SZÉKESFŐVÁROSI
ÁLLAT- ÉS NOVÉNYKERT
IGAZGATÓJA

MEGJELENIK MINDEN HÓ 15-ÉN
KÉT OSSZEVONT SZÁMA
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
EGY ÉVRE 6 PENGŐ, FÉLÉVRE 3 PENGŐ
EGYES SZÁM ÁRA 60 FILLÉR

XXVIII. ÉVFOLYAM

21.—22. SZÁM

1932. NOVEMBER 2.—15.

KÖDBEN.

Írta: Nadler Herbert.

Sötét, nyirkos, hideg és sűrű az éjszaka. Sötét, mert már régen nyugodott le a hold és még sokára fog virradni; nyirkos, mert csaknem egész éjjel szemergett — vagy ahogyan itt, a Hortobágyon mondják, »morcikált« — az eső; hideg, mert téltre fordul az idő, és sűrű az éjszaka, mert megsűríti a köd. Hogy köd van, azt csak onnan tudom, mert a kertajtó fölött a lámpás úgy fest, mintha pipálna; mintha sűrű, csaknem fekete füstön szűrődne át gyengén a fénye.

Nem is látunk ezen a lámpáson kívül semmi egyebet, csak vak sötétséget, amikor a tanyán a vendégszobából kilépünk a ház elé, a kis előkertbe. Még a szekeret sem látjuk, amely ott áll a lámpás alatt és bennünket vár.

A hortobágyi *Kecsképusztán* vagyunk — 1928 november 20-án hajnal előtt 5 órakor — és kimennék a tanyától vagy három-négy kilométernyire, a libaleső-gödörkhöz.

Két vadász cimborám jóízűt kacag ötletemen, amikor a köd láttára abbéli reményemet közlöm velük, hogy talán ma ébredtem végre »életem libázó napjára«. Mert abban a bizonyos tökéletes sikerben — amely a Hortobágyon különlegessége —, amikor az ember úgy eltalálja a helyet, a napot és az időjárást, hogy a ködben jó lövéstávolságon belül naphosszatt csak úgy dül rá a liba és annyit lő belőle, amennyit akar vagy amennyire tölténnyel győzi, csak nagyritkán — a nem helybeli vadásznak életében talán csak egyszer — ha van része.

Hárman vagyunk libavadászok, akiket a közös vadászors és a barátság összehozott a Hortobágyon, és három a gödör valahol a *Csikóskút* tájékán, ahová — biztosan tudom — nincsen emberfia a világon, aki ebben az éjszakai fekete ködben eltalál. De társaim bíznak a kocsiban, akinek az a híre, hogy a legügyesebb kocsis a tanyán és minden időben eltalál oda, ahová akar. Elhelyezkedünk tehát a szekér két ülésén és nekiindulunk a — véleményem szerint — képtelen bizonytalanságnak.

Különös érzés fog el, amint a látatlan lovak úgyszólván igyekezetem és józan megítélésem ellenére visznek neki a sötétségnek; mintha ész nélkül rontanának valami áthatolhatatlan akadálnak, valami fekete falnak, amelynek hogy kitérjek, amely elől hogy meghátráljak, ösztönös érzésem készítetne.

— Csak a tanyából jussunk ki épkézláb és ne ütközünk neki valami épületnek, karámnak vagy kútnak! — gondolom magamban.

Aggályos a helyzetünk! Hiszen nem látunk a világból semmit, még előttünk a lovakat, alattunk a földet, sőt még a szekér kerekeit sem. Ha nem rázna, dobálna a tovagördülő szekér, azt képzelhetnők, hogy nem is a földön, hanem valahol a sötét világűrben vagy a felhőkben bolyongunk, mert alattunk, fölöttünk, előttünk, mögöttünk, körülöttünk nincsen semmi, csak sűrű sötétség. Ha villamos zseblámpámmal világítok, még sűrűbbnek tetszik a megvilágítva szürkének látszó köd, amelybe vígan ügetve, csak úgy vaktában viszik a lovak a nagyokat zökkenő, jobbra-balra düledező szekeret. Bánt a tehetetlenség érzése, nem tudnék védekezni bármi fenyegető veszéllyel szemben és úgy érzem, hogy a vak véletlenre bíztam testi épségemet.

Azt mondom, hogy a világ legnagyobb csodája lenne, ha bárki el tudna most hajtani a gödrökhöz, amelyekhez nem vezet út és csak úgy a legelőn és tocsogókon keresztül, kisebb »laposokat«, vizeket, zombikosokat kerülgetve, lehet eljutni. Képtelenségnek tartom vállalkozásunkat és kíváncsian és érdeklődéssel figyelem haladásunk irányát. Nem hihetem, hogy a kocsis, aki most nem lát és nem ér többet a vak embernél, annyira tájékozódni tudjon, hogy betartsa a helyes irányt. Nem is tartja be és nemsokára érzem, hogy valóban vaktában kevereg, össze-vissza tévelyeg, sőt egyre balra kanyarogva, körbejár, illetve körbehajt. Meg is mondom ezt társaimnak, de ők bíznak a helybeli kocsiban és kételkednek igazamban.

Belemered a szemem a sötét ködbe, kutatok valami forma, rajz, a terepnek valami változata után, de nem látok, csak sötétszürke homályt. Ha bekötött szemmel járnánk, sem láthatnánk sokkal kevesebbet, mint így, ebben az éjjeli ködben.

Ismételten figyelmeztetem társaimat, hogy érzésem szerint körbejárunk. Németül beszélünk, hogy a kocsist, aki látszólag nagyon bízik a dolgában, meg ne bántsuk.

Útrakelésünk után vagy félórával a közelünkben pulykák neszeznek és látatlan valaki mély hangon megszólal, hogy — itt járnak ám a tanya alatt!

Tehát igazam volt! Visszakerültünk oda, ahonnan nemrég eljöttünk, de nem látunk a tanyából semmit, még csak valami lámpás fényét sem.

Már sajnálom, hogy sötéttel indultunk és javasolom, hogy térjünk be szállásunkra és kezdjük előlről a dolgot, amikor majd virradni kezd. De szekerünk derék kormányosa érzékenykedik; önérzete és tekintélye tiltja,

hogy visszatérjen a tanyára. Elkanyarodik a hallott hangok irányától és újból nekivág a feketeszürke semmi-ségnek.

Nemsokára megint érzem, hogy bár nagy ívben, de egyre balra kanyarodunk. Meg is mondom ezt a kocsisnak, nem törődve érzékenységgel. De kutyaugatás hallik a hátunk mögül, mire ő nagybölcsen úgy érvel, hogy — jól megyünk; mögöttünk a tanya!

Erre már az előttem ülő társam, aki mint a helyi viszonyokkal ismerős, gyakori vendég itt, a legtöbb bizalommal volt eddig vezetőnkhez, sem állja meg, hogy kételkedjen: — Abból, hogy mögöttünk a tanya, még nem következik, hogy jó irányban haladunk! Hátha megkerültük a tanyát és éppen ellenkező irányban távolodunk el tőle, mint amerre mennünk kellene?

A Hortobágy embere nem felel, csak hajt, kitartó bizakodással, tovább, a sűrű sötétségbe, amelyben nincsen semmi biztos támaszpont, csak a szekér, amelyen ülünk.

Egyszerre megállunk és a kocsis azt mondja, hogy valami útra értünk. Ezt ugyan látni nem lehet, de ő megérezte a szekér zökkenéséből. — Tessék csak levilágítani a földre, van-e az úton elpotyogtatott szalma! — szól hozzám.

A szekér alá világítok és látjuk, hogy keresztbe állunk néhány kerékvágáson, amelynek mentén elszórt szalma van a gyepe.

— Azon az úton vagyunk, amely a tanyától a szalmakazlakhoz vezet! — szól a kocsis. — De merre van a tanya és merre vannak a kazlak? — tanakodik magában. — Gondolkodjunk csak! — biztatja magát.

Nem segítek neki gondolkodni, mert úgyis hiába tenném; biztos, hogy sohasem jutna eszembe, hol vagyunk, hiszen tegnap este is sötéttel értem ide, ahol először vagyok életemben. Inkább »megállítom az eszemet« — ahogyan egy bihari kedves barátom szokta tréfásan mondani — és várakozom, amíg a kocsis gondolkodik. Aztán ráfordítja a lovakat az útra és elindul.

Közben mintha valami keveset világosodni vagy a sötét köd gyérülni kezdene.

Nemsokára ismét megállunk és a kocsis azt mondja, hogy — nem jó irányban megyünk; meg kell fordulnunk! — Ezzel meg is fordítja a szekeret és visszahajt a szalmás úton, amelyen egy darabig eljöttünk.

Néhány perc múlva gyenge világosság, majd fény szűrődik át a ködön és azt látjuk, hogy egy kis házikóhoz értünk.

— Hol vagyunk? — kérdem.

— A tanyánál! — felel egykedvűen a kocsis, az ostorral a lovak közé csap és ismét belerobogunk a sötétségbe.

Már beletörődtem abba, hogy virradás előtt nem érünk oda a gödrökhöz és már mulattat ez a jellegzetesen hortobágyi, vaktában való szekerezés.

Megint érzem, hogy nem egyenes irányban haladunk, hanem apránként, fokozatosan egyre balra kanyarodunk. Megmondom ezt a kocsisnak.

— Tessék csak a földre világítani! — felel.

Levilágítok zseblámpámmal a kerék mellé. Ezüstösféheren csillog a dér a fűvön és feketén vág bele a dérlepte szürke gyepebe egy szekérnyom, amelyen éppen keresztbe haladunk.

— Ez a mi nyomunk; rajtunk kívül ma még nem járt erre senki! — jelenti ki a kocsis és meglapátja a lovakat.

Még egy darabig a földre világítok és vagy húsz lépéssel odébb ismét friss szekércsapán haladunk keresztül.

— Itt is jártunk már ma! — szól a kocsis és megállítja a lovakat, majd felszólít: — Gondolkodjunk csak, hol is lehetünk!

Ebben a nehéz munkában ez esetben nem lehetünk segítségére és a vagy egy órája tartó céltalan kóborlás, tévelygés után már semmivel sem törődünk.

Nem tudom, milyen eredménnyel végződött a derék ember néhányperces gondolkodása, de látszólag nagybátran indulunk megint útnak.

Kis idő múlva egyszerre egy gémeskút homályos körvonalai bontakoznak ki, közvetlenül mellettünk, a sötétszürke ködből.

— Melyik kút ez? — kérdi az előttem ülő társam.

— A tanya alatti kis kút! — felel a szomszédja és továbbhajt.

Tehát még mindig a tanya mellett vagyunk, pedig már egy órája járunk nem is lépésben, hanem elég szaporán ügetve. Nem tudom, mi az oka annak, hogy nem sikerül elszabadulnunk a tanyától; a lovak mesterkedése okozza-e, hogy egyre visszakerülünk ide, avagy talán a pusztta szülöttjének egyéni sajátossága, hogy nem tud megmaradni egyenes irányban és a sötétben öntudatlanul folyton balra kanyarodik?

Alig öt perc múlva ismét egy gémeskút kékes-szürke rajza jelenik meg előttünk a ködben.

— Még egy kút! — szólok.

— Ugyanaz a kút! — világosít fel a nyugalmában meg nem ingatható kocsis és rendületlenül hajt tovább.

Két társam mélyen hallgat. Már belátta mindkettő, hogy túlbecsülte a tanyai ember tájékozódó képességét és hogy igazam volt, amikor ennek az éjszakai kocsi-kázásunknak legelején figyelmeztettem őket arra, hogy körbejárunk. Sok kört vághattunk már azóta a gyepebe; mulatságos lenne ezek rajzát térképen látni.

Kocsisunk tovább erőlködik és próbálkozik, hogy megmentse becsületét; futnak a lovak, gördül, zökken, inogva, ide-oda dülve, hol ringat, hol dobál a szekér és mi már csak némán tűrjük sorsunkat, várva a virradást, amelytől helyzetünk megoldását reméljük.

Sok tekergés, haszontalan kanyargás, kisebb-nagyobb kerülők után, amikor már gyengén virradni kezd és a ködben 20–30 lépésnyire homályosan látni lehet, a földön valami barázdászerű, sötétlő, egyenes sáv ötlük a szemünkbe, mire a kocsis végre kijelenti, hogy most már tudja, hol járunk és nem téved el többet.

A félórás út a tanyától a gödrökhöz ilyképen másfél óráig tart és már javában világosodik, amikor $\frac{1}{4}$ után a Csikóskúthoz érünk, amelytől már nem messze van a nekem szánt gödör. Hogy ehhez mégis eltaláltunk, még világossal is valóságos csoda, hiszen a gyepe, közben a számos tocsogó, zsombikos, vízzel teli egy-két arasznyi mélységű lapos — amelyekből a ködben csak kis darabokat lehet látni — mindenütt egyformának látszik. $\frac{1}{2}$ óra felé már mindhárman gödörben ülünk, egymástól vagy félkilométernyire; szekerünk pedig a közeli *Vargatanyára* tért be.

Kelet felől, a halastavak irányából halk morajlással gyeyülve, hallik a libák nagy gyülekezetének zsbongása. Nagyon bőbeszédű madár a liba; szünet nélkül kotyog, fecseg, valamennyi egyszerre. Aztán néhány perc múltán, amikor a kékeszürke köd kelet felől, a magasban rózsaszínűvé válik, hallom, hogy szárnyra kel a liba és megkezdődik a húzás.

Vagy egy órahosszatt csaknem állandóan mozog, húz a liba körülöttem. Minden oldalról jönnek és minden irányban mennek; közel a földhöz, alacsonyan szállva, bolyongnak a legelő fölött, mintha valamit keresnének, mintha valami nyugtalanság hajtaná őket. A ködben nem lehet messzire látni és természetesen csak egy kis hányadát látom a hallott libáknak, amelyek nem is messze tőlem lilikezve, gágogva, folytonosan neszezve, húznak el melletttem. De ahány libát az ember ilyenkor meglát, az csaknem mind lövéstávolságban van.

A köd ma reggel nem túlságosan sűrű, úgyhogy 25—30 lépésnyire lehet ellátni. A közeledő gágogás, lilikezés irányában figyelve, belémeresztem szememet a tejfelszínű homályba, amelyből hirtelen bujlik ki és egyszerre dagad meg méreteiben a szinte ijesztően nagy látszó libák rajvonala. Amikor az egyenest nekem tartó csapat csaknem a fejem fölé ért — hogy könnyebb lövés essék — felállok a gödörben, amelynek felső széle, ha állok, a mellem magasságáig ér. Ilyenkor a libák szörnyen megijednek. Csakúgy suhog-zuhog a

Lesgödörben a Hortobágyon. Nadler Herbert felvétele.

A gödörben a föld felszíne alá húzódva, várom a libákat, amelyeket nem annyira a szememmel, mint inkább a fülemmel figyelek. Neszezésük, hangjuk erősödéséből vagy halkulásából következtetek vonulásuk irányára. Akad ugyan hang nélkül, némán húzó liba is, amely többnyire úgy meglep, hogy a lövéssel elkésem; de a libák javarésze húzásközben is folyton diskurál és ezzel már messziről jelzi közeledését. Csak a fokozatosan hangosabbá váló gágogást kell figyelnem, hogy idejekorán készülhessek a lövéshez.

Akad egymagában bolyongó liba is, de többnyire négy-öt vagy nyolc-tíz liba alkotta kis csapatokat látok, amelyek hol balról, hol jobbról, előlről vagy hátulról, tíz-tizenöt méternyi magasságban vagy csak egy-két méternyre a föld fölött, egyenesen a gödörnek húznak vagy nem messze mellette haladnak el. Ezért mindig változatos a liba lövése.

levegő, amint szárnyukkal vadul verdesve, iparkodnak a magasba kapaszkodni. Duplázva kettőt meglövök; ezek nagy loccsanással pottyannak elem a vízbe. Az éppen fölém ért többi liba ijedtében megválnak megemésztett növényi táplálékának egy részétől. Hull az áldás, amelyből nekem, illetve kalapomnak és kabátomnak is kijut.

Nem mindig sikerül a duplázás! Egy magasabban szálló csapatból két lövésemre az egyik liba függőlegesen zuhan le, a másik ellenben kiválik társai sorából, siklórepüléssel ereszkedik lefelé és eltűnik a ködben. Ezt később hiába keresem, nem lelem meg. Különben sem látom valamennyi lelőtt libámat, mert 8 óra felé, amikor a húzás már alábbhagy, sűrűsödik a köd.

Amikor fogy a liba és vadászattal, illetve libák lödözésével kevesebbet szórakozhatom, sőt eltelik egy negyedóra úgy, hogy bár egyre hallok, de nem látok

libát, akkor kezdem csak amúgy igazában élvezni helyzetem hangulatosságát és jellegzetesen hortobágyi, különleges voltát.

A hortobágyi végelátatlan, rengeteg síkság felszíne alatt, földbe ásott gödörben ülök, amelyből csak a kalapom látszik ki. Amikor jön a liba, összébb húzódok, hogy még a kalapom se lássék. A gödör szája vagy háromnegyedméter széles és egy méter hosszú négyszög. Felül legszűkebb a gödör; a fenéke felé pedig minden irányban szélesedő. Az alján a lábam helye megfelelően mélyebb a polcszerű ülésnél és bőven van benne szalma.

Szemem a föld felszínével egyszínben van és úgy látom a világot, mint ahogyan a föld alól kikandikáló ürge vagy hörcsög látja, amelynek nézőpontját, látószögét magamnak így elgondolhatom. Ezt a mulatságomat még elősegíti a köd, amelyben minden szemlélhető dolog távolabbnak látszik és ezért nagyobbak tetszik.

Előttem vízzel telt, kétoldalt messzire elnyúló »lapos« van. A kétaraszos mélyedés itt, a Hortobágyon, a legelőn már számottevő, jelentős terepváltozat, amelyben megáll az esővíz. A víz túlsó partján, tőlem vagy tíz-tizenöt lépésnyire zombikos van. Mindezt a föld felszínéről nézem, minekfolytán a ködben nagy-kiterjedésű tóvidéknek fest a kis pocsolya, komoly emelkedésnek látszik a laposnak, a víznek arasznyi magas partja és jókora dombnak minden zombik. Odaát, túl a vizen, a zombikosban a lósóskának derékig érő száraz, barna, de most szürkésnek tetsző sudár kőrői a köd fehéres homályában úgy festenek, mint messzi tóparton ritkás, csupasz, zuzmarás jegenyenyérdő. Bizonyára ilyenek vagy még amolyanabbnak látja ezt, a nekem kis darabka világot az a tücsök is, amely nagy ügyel-bajjal, órákhosszatt tartó kínos tornászással felmászott a gödör falán és ennek szelén éppen kiért a gyepre. A számomra teljesen sík legelő, amelyen szekerünk hajnal előtt, sötétben laposokon, partokon, tocsogókon, kisebb zombikosokon keresztül-kasul járt a felborulás veszélye nélkül, a tücsök nézőpontjából sok legyőzhetetlen akadállyal, végtelen kiterjedésű tavakkal, megmászhatatlan partokkal, óriás növényzettel, őserdővel teli, hegyes-völgyes rengeteg.

Egyik lőtt libám öt lépésnyire fekszik a gödörtől. Ilyen közelségben és annak a kis darab ködös, homályos világnak keretében, amelyen a gödör száján kikandikálva végiglátok, akkorának látszik, mint valami özőnvíz-előtti, szörnyű nagy állat. Pedig csak egy kis liba, egy jelentéktelen egyede annak a sokmillió libának, amely Oroszországban, valahol a Jegestenger szomszédságában vagy Szibériában, a tundrákban bujt ki a tojás héjából és nevelődött anyányira, majd a gyilkos tél elől vonult délre, átkelt az Erdőskárpátok magas hegyláncolatán, meglátta a Tisza vidékét és az Istentől is a libáknak teremtett hortobágyi nagy lapályt és azon a harmadfélezerholdas halastavakat, és őszi állomásnak, addig, amíg az északról délre nyomuló télnek pusztító uralma ide is lejut, időleges tartózkodásra ezt a nagy libaországot választotta magának. Nem jelentett ez az egyes liba társainak rengeteg tömegében semmit, valamint a természet rendjében, amely a fajok fennmaradása érdekében olyan nagy pazarlással, tömegesen termeli az egyedeket, sem jelent semmit, hogy ezt nehányadmagával meglőttem. Mégis mekkorának látszik most, amikor innen, a gyep színvonaláról, ködben és közelről nézem!

Nem úgy van-e mindennel, ami feltűnőnek, nagy-nak vagy jelentősnek látszik? Hiszen körülbelül minden dolog fontossága vagy jelentéktelensége csak attól függ, hogy ki, honnan és milyen szemmel nézi, látja; alulról, felülről vagy magával egy színvonalról, közelről vagy távolról, napfényben vagy ködben, tisztán vagy homályosan, libaleső gödörből vagy képzelt magasságból!

A világ rendjében bármelyikünk, az egyes liba éppúgy, mint a vadász — akiből talán már több is van a kelleténél — nem jelent semmit; nem fontos, hogy vagyunk-e vagy sem és nem fogunk hiányozni, ha majd nem leszünk; ha a legbiztosabbkézzel nagy vadász vesz célba és nem lő mellénk a levegőbe, úgy mint én egyik-másik libának.

Nagyszerű helyem van a lesgödörben, elülnék benne akár naphosszatt. Gödröm közvetlenül a víz mellett, ennek partján van, szájának egyik oldala csak két arasznyira van tőle, a fenéke pedig alája nyúlik. Mégsem szivárog bele a víz, mert a szíkes fekete agyag, amely úgy fest, mint valami zsíros szappan, nem ereszti át. 9 óra felé gyenge szél támad, megmozdul a köd és hol annyira ritkul, hogy 60—70, sőt 80 lépésnyire is ellátni, hol ismét sűrűsödik, tömörül. Ha összehúzódok, úgy, hogy a fejem is a gyep színvonala alá kerül, szélvédett, jó helyem van, de ha felemelem a fejemet, hogy szét-nézzek, fületem, szememet sérti a hideg szél.

Bár jóval ritkábban mint reggel, de még mindig akad húzó liba. Többször van úgy, hogy a közeledő gágogás, lilikezés hallatára lövéshez készülök, de a kékesfehér, párás homályban, a serétlövés határán túl, csak mint tovasuhanó árnyakat látok egy sor libát szállni; kinyújtott nyakkal, mintha azon húznák tojás-alakú nagy testüket, szárnyukkal ütemesen legyezve, eveznek bele a ködös bizonytalanságba.

Majd eltelik ismét egy negyedóra úgy, hogy semmit sem látok; csak egy kis ragadozómadár, sólyom vagy karvaly, suhan el sebesen mint a nyíl kétszer is olyan közel a fejem mellett, hogy csaknem a kalapomat érinti és eltűnik ismét a ködben, mielőtt felismerhetném. Bizonyára a vadkanser-te-csokrot a kalapomon nézte valami madárféle zsákmánynak, vagy mi egyébnek.

Aztán megint hallatszanak, előbb gyengén, majd fokozatosan és gyorsan erősödve, a közeledő hangok: lilli, gágá, lilli, gágá, lilli, lilli... gá... gágá, gágá. De hiába nézek, figyelek, fúrom szememmel a ködöt és reménykedem, hogy lövéshez jutok, a libacsapat nem messze, talán csak 80—100 lépésnyire halad el mellettem, de nem látom, mert takarja a köd.

1/210-re jár az idő. Magasan jön és húzna el mellettem egy magában szálló, panaszos hangon lilikező liba. Erős lendülettel dobom elébe a lövést, kalimpálva esik le a magasból, de csak szárnyazott és gyalogszerrel igyekszik menekülni. Messze van; két újabb lövésem nem éri. Ki kell másznom a gödörből és el kell érte mennem, hogy el ne veszítsem. Esembe jut annak a libavadásznak közismert esete, aki a Hortobágyon ködös időben elhagyta a gödrét, hogy szárnyazott libát üldözzön és aznap már nem talált vissza a helyére. Ilyen kalandban egyébként bizonyára már nem egy libavadásznak volt része itt, a hortobágyi síkon, akár ködmentes időben is. Nehogy én is így járjak, kiteszem a gödör mellé, látható jelnek, jókora töltényszákomat.

A lelőtt liba a gödörtől vagy 60—70 lépésnyire esett le és vagy 80—90 lépésnyire volt, amikor gyal-

golva eltűnt a ködben. Ide-oda kanyarogva, kisebb tocsogókat, vizes mélyedéseket kerülgetve, odamegyek, ahol szemem elől tűnt, de a libát meglelni nem tudom. Nem értem, hogy sehohol látom. Nem tudom elgondolni, hová lett. Hiszen nem ért rá annyira elgyalogolni, amennyire a ködben el lehet látni.

Egyszerre megakad a szemem a víz pirosságán egy kis pocsolyában, előttem vagy tíz lépésnyire. Jobban odanézeve, látom, hogy pirosra festi a vér, amely a vízparton meglapuló, szorosan a földhöz símuló, mozdulatlan libából szívárog. Olyan a liba tollazatának színe a hátán, mint amilyen a hortobágyi nedves, szikes földé. Sebzetten, nagybetegesen is ösztönösen mozdulatlansággal, tévesztéssel védekezik. De amint feléfordulok és közelebb lépek hozzá, elugrik és félig szállva, félig gyalogosan elvergődik vagy 30 lépésnyire, ahol lövésem éri és elterül.

Amikor a libát felvettem és visszamennék a gödörhöz, nem látom a töltényszákokat. Látok ugyan valami sötétlő foltot a ködben, de nem abban az irányban, amerre a gödröt tudom, illetve gondolom. Habozva, tétovázva indulok el a sötét folt felé, amely aztán, hogy közelebb érek hozzá, mégis töltényszákká alakul ki. Nem tudom, hogy visszataláltam volna-e a gödörhöz e jel nélkül, mert bizony más irányban — ha nem is éppen ellenkező irányban — kerestem volna. Ez is jellegzetesen hortobágyi eset.

Bár a köd még tart és időről-időre akad még húzó liba, 10 órakor értünk jön a szekér és bemegyünk a tanyára reggelizni.

Kilenc libát tettem fel a szekérré, a tizedik lelőtt libám nem került meg. Ez hortobágyi fogalmak szerint ugyan gyenge eredmény, de nincsen most itt annyi liba, mint amennyi szokott lenni. A hajnal-előtti sötét ködben támadt és jókedvű vadásztársaimban derűt fakasztott abbéli reményem, hogy talán »életem libázó napjára« ébredtem, tehát nem valósult meg. Pedig ma felém jött a liba aránylag a legjobban; egyik társam öt libát és egy rucát, a másik csak két libát lőtt. De hát kevés most a liba a Hortobágyon. Elkéstünk! Két-három héttel korábban kellett volna idejőnnünk, amikor nagy volt itt a libabőség.

Útközben a tanyára mulattat éjjeli hihetetlen tévelygésünk nyomait nappali világosságnál látunk. Vaktában való szekerezésünkkel igen sok kisebb-nagyobb és keresztül-kasul szelt kör rajzát, a kerécsapáknak egész hálózatát véstük a sík legelőn a gyepebe.

*

Délután megint »morsikál« az eső — ilyenkor a csizmatalp alatt, a hortobágyi ember szerint, »csicsog a gyepe« — és tisztára eltűnt a köd. Az estét is a gödrökben töltjük, de aránylag nem sok libát látunk és a nagy csapatokban, nagy lármával, messzire elhallatszók, vadgágogással, gyorsan vonuló libák olyan magasan szállnak, hogy alig nyílik alkalmunk nagy távolságra megkísérelt néhány lövésre és hárman csak két libát és egy rucát hozunk be a tanyára.

Másnap reggel már hallik a libák neszezése, folytonos beszélgetése, amikor $\frac{1}{4}$ 7-kor a gödörhöz érek. Nagy reménykedéssel várom a húzás megindulását, amely mostanában $\frac{1}{2}$ 7 óra körül szokott bekövetkezni. Derült az ég, a köd csak alacsonyan, a földön jár, de itt sem sűrű, úgyhogy 50—60 lépésnyire lehet ellátni. Aztán csalódás ér; alig van a közelemben húzás és elém alig jön liba. Délelőtt 10 óráig csak három libát

sikerül lőnom. Szeszélyes ám a liba nagyon és szokásait, járását, vonulásának irányát megfigyelni és ennek okait felismerni külön érdekes tanulmány.

Aztán értünk jön a kocsi és a gödröktől egyenesen a vasúthoz, a gyökérkúti őrházhoz hajtatunk, mert estére Biharba akarok érn.

Biharban ez alkalommal darut reméltem lőni, de az idén erről is lekéstem. Három-négy héttel ezelőtt még sok volt itt a daru, de most hiába keresem őket napról-napra, egyet sem látok. Ellenben úgy vélem, megtaláltam a magyarázatát annak, hogy miért fogyatkozott meg a liba a Hortobágyon. Temérdek liba lepi el most itt a búzavetéseket. A nedves időjárás folytán mindenfelé bőven talál a liba vizet, de a hortobágyi gyepehez képest sokkal kívánatosabb számára a közelmúlt két-három hét alatt jól megnőtt búzavetések nyújtotta legelő. Ez lehet az oka annak, hogy a libák a Hortobágyról elszéledtek az Alföldnek mezőgazdaságilag megművelt részeire.

*

A bihari rónát sugáregyenesen kettészelő megyei úton visz késő este a sebesen futó kocsi kedves, drága, jó emberek vendégszerető hajlékának egy mult századbeli regénybe illő és nem a mai korba való, szinte valószínűtlen eszményi világából vissza a vasúthoz és ezzel a nagyváros, az egymást tipró sok ember sivár tülekedése felé. A novembervégi éjszakán, az állomásig másfélórát tartó kocsizás közben nem győzöm nézni a holdvilágnak tündérmesébe illő, csodálatos, rejtelmes fényhatásait az Alföldre borult éjjeli ködben.

A félhold, amely tőlem jobbra magasan áll a sötétlő égbolton, a nála ötszörte nagyobb átmérőjű, kerek, vakítófehér fényudvar közepéből világít le a ködborította, sötét földre. A holdnak e fehér fényudvarát pedig kívülről a bronzszerűen sorjában szívárványszínű, tarka karikák határolják. Az ellenkező oldalon, rézsút szemben a holddal, tőlem balra, földig érő, szívárványalakú, de ennél jóval kisebb, hófehér félkör áll a sűrű ködben, illetve halad a gyorsan gördülő kocsival párhuzamosan, bekeretezve a kocsinak a földön tovasikló, halavány, homályos árnyékát.

Egész úton csak ezt a csodát figyelem. Felváltva, hol a holdat és ennek díszes, tarka udvarát, hol szívárványszerű, fehér tükrözését a sötét ködben nézem.

Ilyenkor az ember tudatára ébred annak, hogy egész élete folyása nagyrészt olyan, mint amilyenek ezek az éjjeli kocsizások, hol a sötétben irányt veszve és vaktában tévelyegve, hol holdvilágnál a jól ismert, megszokott, kitaposott úton, de mindig ködben, neki a bizonytalanságnak. Megyünk, egyre megyünk, de nem tudjuk, hogy hová jutunk; sohasem tudjuk, hogy mi van előttünk, mi vár ránk, mit rejt a jövő. A jelent hol megvilágítja, ragyogóvá teszi valami csalfa, múlt fény, hol meg elborítja az örömtelenség vagy bánat sötét éjszakája. A mult pedig mindig a feledés ködös homályába vész. Mégsem veszítjük el reményünket, bizalmunkat a sötétségben sem és csak egy kis bágyadt holdfényre vagy homályos derengésre, csak egy kis látszatára a virradásnak van szükségünk, hogy örömünk teljék benne. És bizakodva megyünk, egyre megyünk, tovább, neki a ködnek, mindig valamit keresve, valamilyen reménykedve, gyanútlanul a sors szeszélyeivel és tehetetlenül a véletlen veszedelmeivel szemben... akárcsak a Hortobágyot borító novemberi ködben bolyongó vadliba.

A MAGYAR KŐSZÁLI-KECSKÉRŐL.

Írta: Szalay A. Béla — Nagyszében.

Maderspach Viktor-nak «A Természet» 1932. évfolyama 165. oldalán megjelent cikkét a kőszáli-kecskének a Retyezáton talált szarváról senki sem olvashatta nagyobb érdeklődéssel mint én. Egy emberöltőn végig gyűjtöttem e kérdés irodalmát. Kutatásaim gyümölcse egy összefoglaló tanulmány, amelynek kész kézírata sok év óta pihen . . . hasonlóan többi társához: »A magyar jávorszarvas«, »A magyar dämvad«, »A magyar őstulok«, »A magyar hód története«, »Régi magyar vadások«, »Régi magyar vadász hivatalok« és egy ezeroldalas kézirat a magyar bölény történetéről, szinte végig teljesen új tartalommal. A kőszáli-kecskéről írt tanulmányomban a következő eredményre jutottam: Szinte valamennyi eddig közölt irodalmi adatunk csak mendemonda vagy vadászfüllentés. Az *ibex* külföldi történetének tanulságai alapján azonban nagy valószínűséggel mondhatjuk, hogy ennek a nemes vadnak többszáz év előtt hazánkban is élnie kellett. Egészen bizonyos azonban, mert erre feltétlen bizonyítékaink vannak, hogy a Fogarasi-havasokban — és valószínűleg a Retyezáton is — legalább 1800 óta, a Központi-Kárpátokban pedig legalább 1700 óta nem él kőszáli-kecske. Az eddig senkitől meg nem bírált, nem ellenőrzött régi adatokat azonban jobbak hiányában most is idézik — éppúgy mint a magyar bölényről szóló számtalan hamis adatot is, amelyekkel egész irodalmunkat megfertőzték — s így nem lesz érdektelen, ezek gyengéire rámutatnom.

Említett munkámban 40 előfordulási és vagy 70 más-termesztető adatot sorolok fel. Ezek közt sok a vadászfüllentés és félreértés, így például *Petényi*-nek valamivel 1846 előtt a következőket tálták fel: »*Bielz Mihály* (*Bielz E. A.* atyja) és *Szász Ferenc* urak kijelentették *Petényi*-nek, hogy ők a Fogarasi-havasok *ibex*-eit nemcsak látták, húsból ettek, hanem kötelezték magukat e ritka állatokat neki meg is szerezni.« (*Petényi* 1846, 376. oldal.) *Petényi* hiába várta az ígért teljesítést.

Hogy azonban *Bielz Mihály* sohasem látott kőszáli-kecskéket, ezt legjobban fia, *Albert* bizonyítja, aki legalább négyszer írt erről a vadról 1850-, 1856-, 1881- és 1888-ban. Ő, aki évtizedekig nagy utánjárással gyűjtötte az erdélyi vadkecskéről szóló adatokat, erről a tárgyról atyjával, *Mihály*-lyal is — aki szintén természettudós volt — többször beszélt, de az sohasem említette, hogy *ibex*-et látott vagy evett volna. *Petényi* tehát valami érthetetlen félreértés áldozata volt.

Valamennyi adat, amely a »Steinbock« szóra támaszkodik, törlendő, mert már sokszor be lett bizonyítva, hogy a Központi-Kárpátok lakói ezzel a névvel a zergét illették, sőt ezt tették az erdélyi szász parasztok is, amit maga *E. A. Bielz* is megerősít (1856, 33. oldal: »*Capra rupi capra*, sächsisch Stiengiesz, d. i. Steingais«). Így tehát állattani szempontból nem értékesíthető sem az 1517. évi »Sperrvogel-krónika« adata (közölte *Roth Samu* 1873, 347. oldal), sem pedig a »Brassói Számadókönyvek« 1532-ből való elszámolása: »Pro una caprea, vulgo steingaysasper 17« (*Quelle* II. 264.). Említett munkám kimutatja, hogy éppen ez a *caprea* — vagy *caprea sylvestris* — szó régi földrajzi íróknál gyakran jelentette a zergét, így *Turóczy László*-nál is (1729, 10. oldal), aki a Bakonyban »*silvestris caprea*«-kat említ. Ugyanezzel a névvel illeti *Csiba István* is a Tátra zergéit (1714, 125. oldal), *Cromer* (1578, 39. oldal) pedig a Központi-Kárpátok északi lejtőinek zergéiről ilyen szavakkal emlékezik meg: *Ferunt capreas montana loca Ungariae finitima.*« (a Magyarországgal határos lengyel havasokban zergék tartó-

zkodnak). V. István 1272-ben egy oklevélben megengedi a felszásziaknak, hogy Ugocsában, a Stulba-erdőben »capellá«-kra vadásszanak (*Fejér* V/1, 176. oldal), ami alatt valószínűleg zergék értendők, amelyek akkor még a havasok alján is előfordultak. Jómagam is láttam a Fogarasi-havasokban, a Doamna-völgy alsó, járhatatlan szurdokában, bükkerdőben nyáron zergéket.

Megemlítem még, hogy a régebbi írók »vad kecskéi« alatt néha elvadult házikecskék lappanganak, amelyek akkor közönségesek voltak, éppúgy, mint az elvadult lovak is.

Íróink a Lomnici-csúcs alatti »Steinbachsee« elnevezésű tónak régebbi nevére, a »Steinbocksee«-ra is hiába hivatkoznak, mert ezt már a híres *Jac. Buchholz* 1783-ban kiigazította »Steinbachsee«-re (III. 178. oldal), hangsúlyozván, hogy a »Steinbocksee« név csak népies elrontás, mert kőszáli-kecskéket ott emberemlékezet óta sohasem tartózkodtak, valamint az egész Tátrában nincs olyan ember, aki ezekről hallott volna. Figyelemreméltó, hogy ezt mondja 1783-ban a Tátra akkori legjobb ismerője, aki atyjával együtt egész életét ennek a hegységnek szentelte. Visszaemlékezéseik csaknem 1700-ig nyúlnak vissza és atyja sem hallott kőszáli-kecskéről a Tátrában soha!

Általában hangsúlyoznom kell, hogy a Tátra kőszáli-kecskéiről a régebbi írók közül mindig csak azok beszélnek, akik vagy sohasem jártak ott, vagy csak igen felületesen foglalkoztak ezzel a kérdéssel, holott e hegyeknek valamennyi alapos ismerője mindig tagadta az állat létezését 1700-tól kezdve. Éppen így áll a dolog a Fogarasi-havasokra vonatkozóan is, amire tanulmányomban ellentmondást nem tűrő bizonyítékokat sorolok fel, s így a gyermekmesék közé való valamennyi fogarasi adat 1815 és 1817 közt, valamint a szebeni piac 1843. évi kőszáli-kecskéje és az 1829. évi árpási *ibex*, amelynek szarvát állítólag a szombatfalvi kastélyban őrizték, ami már csak azért sem lehetséges, mert sem *Bielz*, sem más azt ott sohasem látta. Megjegyzem, hogy ez az utóbbi adat nem *Mojšisovich*-é, hanem *Petényi*-é, aki azonban maga sem hitt benne soha. (*Petényi* 1846, 376. oldal.)

Hangsúlyozom még, hogy az a hunyadmegyei, malomvízi zergevadász, aki *Bielz*-nek 1850-ben a retyezáti kőszáli-kecskéről hírt hozott — és akinek, mint zergevadásznak, bizonyára lett volna alkalma élő *ibex*-eket látni, ha ilyenek ott léteztek volna — önmaga sohasem látta azokat, hanem csak mástól hallott felőlük, és így ez is csak üres mendemonda. Ilyen ellenőrizhetetlen mesékre egy állatfaj elterjedésének megállapításánál építeni nem szabad.

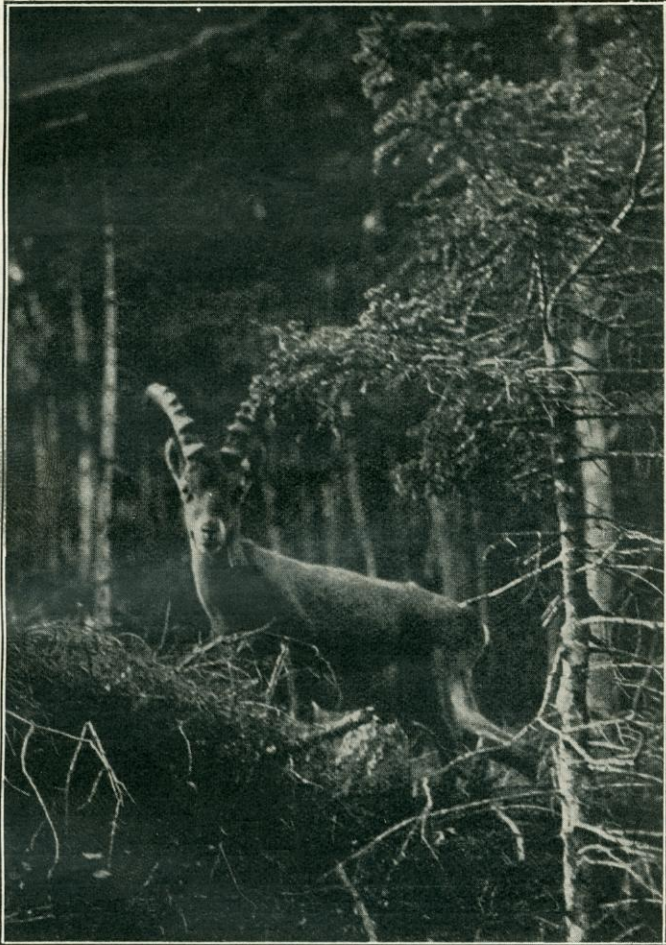
Ma, amikor *Maderspach* közléséből tudjuk, hogy az *ibex* — de nem 100, hanem 2—300 év előtt — a Retyezátnak csakugyan lakója volt, könnyen megérthető és valódi értékére leszállítható *Bielz*-nek az a tudósítása is (1850, 141. oldal), hogy *Swiatkiewich* százados néhány év előtt olyan kőszáli-kecskeszarvakat látott, amelyek a Brassói-havasokból származtak. Bizonyára ezek is csak többszázéves talált szarvak voltak — ha igazán léteztek (?), — valamint az a retyezáti szarv is, amelyet *Jámbor M.* tanár ajánlott fel a Múzeumnak megvételre, s amelyet akár a Múzeumnak, akár valamelyik vagonos magyar vadásznak meg nem venni — nem 60, de akár 600 koronáért is — bűnös mulasztás volt. Csodálatos, hogy sok jómódú »vérbeli igaz vadászunk« mennyire nem áldoz úgyszólván semmit vadászati kultúrcélokra. Angol és amerikai főnemeseink, milliósok sok egyetemet és könyvtárt létesítettek és bőkezűségükkel elősegítették értékes vadászati művek kiadását. A mi vagonos vadászaink ilyenre nem igen vállalkoznak.

Valamennyi eddig közölt adatnál értékesebbnek látszik a magyar kőszáli-kecske két régi rajza *Zündt Mátyás*-nak

1567-ben kiadott Hungaria-térképén. Ezen a térképen a déli erdélyi határhegység vidékén egy *ibex* alakja látható, ami *Schmiedl* szerint (1863, 335. oldal,) ennek az állatnak akkori előfordulását bizonyítja.

A legtöbb régi térképen ugyanis minden vidék jellemző állatait odarajzolták. Így például sokszor láttam a bölényt régi orosz és lengyel térképeken. Amikor összegyűjtöttem a világirodalom régi bölényrajzait, kénytelen voltam e rajzok keletkezésének kérdésével s általában régi könyvek állat-

Kószáli-kecskek báró Born Frigyes vadászterületén, Szent-Annán, Jugoszláviában. Hudák Elemér felvétele.

rajzainak kérdésével és ezek történetével behatóan foglalkozni, és akkor érdekes dolgok derültek ki. A rajzok nagyrésze nem látott állatok, tehát nem a természet után, hanem régebbi írók leírásai nyomán készült. Erre sok bizonyíték van: *Nehring*-nek, egy modern elsőrangú bölény-szakértőnek, aki könyvet is írt az őstulok és a bölény irodalmáról, az a téves véleménye volt, hogy az őstulok legrégebb és legjobb európai rajza az 1552-ből való Herberstein-féle, amely szerinte... az élő állat után készült! Nagy vita támadt e kérdés körül, míg végre *Noack* 1905-ben bebizonyította, hogy az a rajz csak a képzelet szüleménye, hogy rajzolja az állatot magát sohasem, ellenben csak a bőrét látta koponya és szarv nélkül és az utóbbit utólag valami házimarháéról rajzolta le.

Más feltűnést keltő példa: *G. Cuvier*-ben olvassuk (Oss. foss, 1834, VI. 270. oldal), hogy *Pennant* természetrajza 1771-ben a következő módon jutott egy »amerikai bölény« rajzához. *Pennant* látott a British Múzeumban egy pézsmáökröfejet. Ezt rárajzoltatta egy európai-bölény testére, amelynek képére

Caesarnak 1712. évi londoni kiadásában akadt, ez volt azután az »amerikai bölény«. De most következik a java! A »Histoire des Voyages« kiadója be akarta mutatni a celebesi házi bivalyt. A rajzoló nagy zavarán úgy segített, hogy lemásolta *Pennant* korcsrajzát az »amerikai-bölény«-ről és azt írta alája, hogy az a »celebesi bivaly«.

Jeremie volt az első, aki 1720-ban leírta az amerikai pézsmáökröt és azt többször le is rajzoltatta. *Allen* azonban megállapította (1913, 157. oldal), hogy e rajzok egyáltalán nem a pézsmáökröt ábrázolják, hanem az amerikai-bölény rossz rajzai. Én tovább kutattam és megállapítottam, hogy a rajzoló *Hennepin*-nek 1714-ben megjelent művéből vette azt kölcsön, ahol, éppúgy mint *Jeremie*-nél is, a buffalonak az alföldi ököréhez hasonló feltűnő hosszú, líraalakú szarva van.

Ez az eset tanulságos! *Jeremie* jól ismerte a pézsmáökröt. Látta, hogy rajzai semmiképp sem hasonlítanak az állathoz... és mégsem tartotta szükségesnek ezt a körülményt csak egy szóval is megemlíteni. Régi írók felfogása szerint az ábrák hasonlósága a valósághoz teljesen mellékes dolog volt. Azt is látjuk, mennyire felületesek a régi írók minden állításukban; a természettudományos bírálat csak később született meg.

Így nagyon természetes dolog az, hogy *Zündt* is, olvasván, hogy a magyar havasokban »Steinbock«-ok (a valóságban tehát zergék) tartózkodnak, gondolkodás nélkül odarajzolta a valódi ibex-et, amelynek szarva sokkal ismertebb volt a zerge kampójánál, éppúgy, ahogy azt más állatoknál a többi régi térképrajzoló is tenni szokta, amire példa az »Ebstorfi-Térkép« 1282, »Wied« 1540, »Olaus Magnus« 1539, stb. A Herefordi angol térkép 1278-ban azonban Észak-Európába rajzolja a struccot és odahelyezi a majmokat is, mert a még régebbi »Aethicus Ister« tévesen ott említi őket. Tehát ezek is csak régebbi leírások után, képzelet alapján készült rajzok.

Hasonló módon keletkezhetett a következőkben említett rajz is. *Egeváry* a »Waidmannsheil« 1910. évi 14. számából idézi, hogy: »A felkai Tatra-Múzeumban van egy olajfestmény, állítólag egy lomnici tanító műve, körülbelül az 1710 és 1760 közötti időből, amely egy hegygerincen vonuló kószáli-kecskét ábrázol.« Eddig sem magyar természettudós, sem »vérbeli vadász« nem tartotta érdemesnek, hogy utánajárjon, vajjon igaz-e mindez? Ott van-e az a festmény most is? Csakugyan *ibex*-et ábrázol-e? Igaz-e, hogy az egy lomnici tanító műve? Mi az élettörténete ennek a tanítónak (hiszen svájci ember is lehetett, aki saját hazája nemes vadját akarta bemutatni, miután sokszor hallott a tátrai »Steinbock«-ról)? Kítől kapta a Múzeum azt a festményt?

Hogy ez sem lehet a Tatra kószáli-kecskéje,* legjobban *Buchholz* művéből világlik ki, mert 1700 után szó sem lehet felvidéki *ibex*-ről. Hogy a Tátrában már 1793-ban senkisémet volt, aki kószáli-kecskéről hallott, azt egy alapos angol utazó, *Rob. Townson* is bizonyítja (366. oldal), akinek a hegyvidék odaváló legjobb ismerői és zergevadászok egybehangozóan kijelentették, hogy az egész Tátrában nincs ilyen vad és hogy mindig csak az a félreértés kísért, hogy »Steinbock« alatt az odaváló emberek a zergét értik.

Legjobban félrevezette azonban az állattant *Zawadski* (1830, 34. oldal), aki szerint a »Steinbock«-ot még csak néhány évvel 1840 előtt gyakrabban látták a Központi-Kárpátok északi felén (már ebből a lehetetlen állításból is kiviláglik az író nagy felületessége), ahol egy erdész neki a bőrét is megmutatta, de a »Steinbock« most már ritkaság, mert a vadászok kiirtják (!!!). Jól értsük meg! Az író tehát nem látta az állat szarvát, hanem csak a bőrét, amiből világos, hogy *Zawadski* a zergebőrt az *ibex*-étől nem tudta megkülönböztetni, amiben

* Vagy pedig sokkal régebbi időből való.

különben semmi különös nincs, mert az *ibex* bőre olyan ritka volt, hogy alig lehetett valakinek módjában azt tanulmányozni.

Teljesen hasonló eset történt a jelenben is. *Paschen Péter* festőművész, akinek szakmája az állatfestés, a világháború kezdetén Perzsiában járt, ahonnan azzal a meglepő hírral tért vissza Németországba, hogy a Kaspi-tengertől délre, Rest város vidékén még bölényekre vadásznak, mert ő a vásáron friss bölénybőrt látott. Nekem okom volt e hír megbízhatóságában hinni, mert nem tudtam elképzelni, hogy egy szakember fel ne ismerje a bölénybőrt. Németországban azonban ma már általános az a vélemény, hogy *Paschen* nem bölénybőrt, hanem elvadult barna zebuk bőrére látta. Hogy ilyenek azon a vidéken régebben előfordultak, erre én hívtam fel a német szaktársak figyelmét »Wisente in Asien« című értekezésemben (1924, 79. oldal).

Ha ez a tévedés *Paschen*-nel megeshetett, sokkal könnyebben megtörténhetett *Zawadski*-val és ezért ennek az adatnak törlését kérem.

Mi maradt meg tehát az 1700 utáni magyarhoni *ibex*-adatokból? Semmi! És most derül csak ki *Maderspach* leletének rendkívüli fontossága: Ez az első és egyedüli biztosnak vehető nyoma hazánk történelemkori újabb kőszáli-kecskéjének!

Van azonban még egy adatunk, amelynek kiegészítése sürgős kötelességünk. *Id. Entz Géza* említi (1879, 36—37. oldal), hogy az Erdélyi Múzeumegylet alapításakor egy kőszáli-kecskekoponyát kapott ajándékba, amelynek egykori viselőjét állítólag Hátszeg vidékén ejtették el. A szarv közelebb áll a *Capra sibirica*-hoz, mint az *ibex*-hez s így az erdélyi kőszáli-kecske közelebb állt a keleti, mint a nyugati formához.

E leletnek utána akartam járni, de a háború és betegségem ebben megakadályozott. Igen kérem tehát az erre illetékeseket, hogy ezt a mulasztást pótolják. Megállapítandó, hogy ez esetben nem kövült koponyáról van-e szó? Ki volt annak azelőtti tulajdonosa és hogyan jutott hozzá? Bizonyos-e, hogy Hátszeg vidékéről való?

De *Maderspach* fontos adatahoz is sok a pótolni való. Azt a barlangot okvetlenül fel kell ismét találni! E célból szükségünk van egyebek közt a következő adatokra: 1. Mely napon történt a lelet? 2. A részletes térkép szerint legpontosabban, hol van *Maderspach* zsilvölgyi barlangja, amelyben éjjelezni szokott, hogy nevezik azt a tájat a parasztok, mi a tengerszín fölötti magassága? 3. Hol és milyen magasságban van az a pont, amelynél a szerző elejtett zergéjét másnap megtalálta? 4. Mi a magassági különbség ez utóbbi hely és a szarvbarlang helye közt? 5. Mennyi idő telhetett el addig, amíg a szerző a barlangból kikerülve, elért oda, ahonnan egy óra alatt rendes éjjelező helyéhez jutott? 6. Hol van annak a jelzett ösvénynek alsó kezdete és felső vége, amelyen haladva lehozta zergéjét? 7. »Oszlia«-e a neve annak, már a régi Romániában fekvő havasnak, vagy »Ostia«, ahogy a térkép írja? 8. Mi a lakcíme a szerzőnek? 9. Keletre vagy nyugatra nézett-e a szarvbarlang nyílása? 10. Az utolsó egyórás utat a tanyához a völgyben ügyebár fölfelé kellett megtenni?

Végül még egyet! A magyar heraldika *ibex*-éről és még számos egyéb nagyon érdekes régi vadászatról lásd említett munkámat. Ilyenek például: 1516-ban a Bánsági-havasokban az *ibex*-csordák éjjel nagy zajjal szoktak rohanni; 1518-ban az egri erdőkben »bakkecskére« vadásznak; 1662-ben Zrinyi a déli határon a légrádi őserdőben vadkecskéket hajt meg; vadkecské 1801-ben a Szilágyságban; főnemesek *ibex*-vadászatai a Rodnai-Havasokon a XVIII. században Bolyky szerint stb. stb. (Ez az utóbbi, amelyre *Egerváry* is többször hivatkozott, éppen a legnagyobb feltűnést keltő.)

„CHARLES DARWIN EMLÉKÉRE“.

Írta: Soós Lajos dr.

Alig lehet kétséges, hogy az élettudományoknak a múlt század utolsó négy évtizedében bekövetkezett példátlan fellendülése sok tekintetben *Darwin* érdeme. *Darwin* érdeme ugyanis annyiban, hogy az ő tana, a »Darwinizmus« által diadalra vitt leszármazási elmélet határozott szempontokon kívül olyan lendítőerőt kölcsönzött a kutatásoknak, hogy ez az erő vitte előre még az élettudományoknak azokat az ágait is, amelyeknek semmi közvetlen kapcsolatuk sincs a darwini eszmékkel. A tan egyes részeinek ingatag voltáról, hiányosságairól, gyengéiről, vagy éppen mindenestől helyes vagy helytelen voltáról lehet vitatkozni, vitatkoztak is eleget. De lett legyen a tan téves mindenestől — mint ahogy *nem* volt az — még akkor is megvolt az a hervadhatatlan érdeme, hogy éltető lelke, irányító és hatóereje volt egy félszázad élettudományi kutatásának és szülőoka sok vonatkozásban bámulatot keltő eredményeinek. Azért méltán elvárható a tudomány minden igaz hívétől és komoly művelőjétől, hogy a nagy eszméket megillető komolysággal és tisztelettel közeledjék e tannak még a tévedései felé is, és tisztelettel közeledjék szerzője felé, aki erre a megbecsülésre nemcsak mint a XIX. század egyik legnagyobb elméje tarthat számot, hanem emberi nagyságánál fogva is. Hiszen ez az ember maga volt a megtestesült szerénység, aki sohasem becsülte túl tanát és sohasem állította, hogy az általa megjelöltön kívül nem vezethet más út az igazság felé.

Éppen azért rajtam kívül bizonyosan nagyon sokan hozzám hasonló megütközéssel olvasták azt a különös, fölényeskedő hangon írt cikket, amelyben *Laczó Viktor dr.* »A Természet« legutóbbi számában tolla hegyére vette ezt a nagy embert. *Darwin*-nak ilyen foghegyről való »elintézése« ellen kénytelen vagyok tiltakozni, nemcsak szerény magam, hanem mindazok nevében, akik hiszik és vallják — *Laczó dr.* minden ellenkező állításával szemben — hogy igenis vannak tekintélyek a természettudományi kutatás terén is. Mert a természettudomány is *tényekből* és azok *értelmezéséből* áll, és óriási különbség van abban, hogy *ki*, *hogyan* értelmez valamit, óriási a különbség például abban, hogy miként értelmez valamit *Darwin*, és miként értelmezik ugyanazt az ő avatatlan bírálói.

Amikor így tiltakoznom kell a cikk *hangja* ellen, kissé feszélyezett helyzetben érzem magamat annak *tartalmával* szemben. Ezzel tulajdonképpen fölösleges foglalkoznom, mert szerzője ma, a XX. század negyedik évtizedében »állítólagos« kromoszómákról tud beszélni és csak annyira hatolt be az élettudományok elemeibe, hogy nem tud különbséget tenni leszármazási elmélet és darwinizmus között. De mert a cikk mégis komoly folyóiratban jelent meg, a kérdéstől távolabb álló olvasó készpénznek veheti *Laczó dr.* téves állításait, felvilágosításul, és nem ez állítások cáfolása végett, kénytelen vagyok két rövid megjegyzést tenni.

Laczó dr.-nak »borsózik a háta« attól a gondolattól, hogy egyik faj a másiktól származhatott volna. Ezt a folyamatot nem tudja elképzelni, s így elhinni sem. Ellenben el tudja hinni, hogy valamikor sokmilliárd élő sejt keletkezett, s hogy a különböző életfeltételek ezek között már akkor olyan »faji különbségeket teremtettek«, amelyek megmaradtak a mai napig, mert

»az egyik ezer sejtnek már eleve meg volt szabva, hogy belőle mohák, zuzmók, zsurlók támadjanak«, másokból fejlődtek »az oroszlánfélék, a másiktól a tigrisek, a harmadiktól a jaguár- vagy pumanemzedék, de sohasem olyképen, hogy az oroszlántörzsből tigrisek vagy jaguárok származzanak«. Hát — ez is »származástan«. De még csak nem is eredeti, mert e féle gondolatok már más elmékben is megszülettek, de hivatott bírálók mindjárt a Szent Mihály-lovára fektették őket.

Abban azonban mindenesetre igaza van *Laczó dr.*-nak, hogy még senki sem látott olyan létért való küzdelmet, amelyben a galamb vércsévé változott volna. De akármikor megfigyelheti, hogy a hernyóból lepke lesz. És méltóztassék elhinni, az átalakulásnak az a foka, amelyen a hernyónak át kell esni, hogy lepkévé legyen, sokkal nagyobb, mint amelyen a galambnak kellene átmennie, ha vércsévé akarna lenni. S ha ilyen szédületes átalakulás valóban végbemehet a jelen vízszintes síkjában néhány nap alatt, miért nem mehetett volna végbe az idők végtelenségének függélyes metszetében? Ez irányban nemcsak a galambszerű madár alakulhat át vércsévé, hanem még az is lehetséges, hogy gyíkszerű állat formálódjék át madárrá, amire tudvalegileg döntő bizonyítéka van a tudománynak. Ez sem igen nagyobb átalakulás, mint a hernyóé, amikor lepkévé lesz.

BÁRSONY ISTVÁN „IRODALMI BIKÁI“.

(Folytatás.)

A negyedik irodalmi szarvasbika.

(1923 szeptember 23.)

Éppen ma egy éve!... Akkor lőttem a harmadik irodalmi bikámat és ma ravatalon fekszik a negyedik. Minden eddigi, itt élvezett cserkészetem közt a mai volt a kiválóan legszebb, legélvezetesebb. Hajabács Károlynak, mesteri vezetőmnek köszönhetem, aki a cserkésző tudomány művésze. Ezt megmutatta ma is.

Tegnap délben érkeztem és ma estére már kint voltunk a *Kis-Inóc* alatt, ahol $\frac{3}{4}$ -kor szólalt meg a sűrű vágásban az én bikám. Innen szokott átváltani a *Bársony-állás* tájékára, ahol kömemlék hirdeti egy boldog óram emléket. Az ideai szarvascserkészteket nagyon problematikussá teszi a nagy szárazság. A vadörök nem bírták a bikákat megfigyelni. Még a százszemű Hajabács is csak annyit tudott az én bikámról, hogy igen mélyhangú és hosszú, fehér agancsvégei vannak. Csak ennyit látott belőle, többet nem, pedig ez a bika szeptember 8-a óta bög. A hangja mély, morgó, erős. Amint az első morgását meghallottam, mindjárt eljegyeztem a... golyómnak.

Gyönyörű este volt, vagy öt bika bögött a közelemben, de az enyémnek volt a legjobb férfihangja. Nagyszerűen indult meg, az én számomra a legkedvezőbbben; ha folytatta volna, akkor talán már tegnap este puska végre kerül. De a háreme szeszélyes dáiái éppen ellenkező irányba fordították. Nem is bántam, kár lett volna ilyen remek vadat mindjárt az első másfélóra alatt leterítenem, s ezzel kimerítenem a további gyönyörűségeim lehetőségét. Az öreg úr elég szorgalmasan bögött, tőlünk nem is messzire, ezt hát élvezhattuk, de meglátni nem birtuk. Az öreg nászdala azonban izgatatta a környék csendes bikáit, mert ezek egyike —

Hajabács azt állítja, hogy kettő volt — sunyi róka módjára jött fel a *Tányéros* völgyéből, némán bújva át a kefesűrű bozóton. Ha vagy 50 lépéssnyivel lejjebb állunk, bizonyosan átváltott volna a cserkésző útunkon, de így, egészen közel hozzánk, szél alá került és hirtelen elrobajlott. Hansi leguggolva próbált belátni a vesszős sűrűségbe, mikor a bika felénk tartott, s azt állítja, hogy látta az agancsát, amelyet vastagnak mond. Mindenesetre izgalmas pillanatok voltak, színessé és változatossá tették az esténket.

Az öreggel már úgysem lehetett beszélni, felmentünk hát egy másik, fiatal bögő bikához, amely nagyon tüzesen udvarolt egyetlen szerelmének... egyre harsogott. Ezt pompásan megközelítettük. Előbb megláttuk bambácska sutáját, amely felénk nézett, de nem ösmert ránk. Azután jött »Ó«, de mire észrevettem, már csak a dereka közepétől számított hátulsó felerésze látszott a nyíláson, az agancsát nem birtuk meglátni. Különben sem volt vele komoly szándékom, ezt mindjárt meg is mondtam Hajabácsnak. Ott-hagytuk.

És ma hajnalban 3 órakor indultunk; $\frac{3}{4}$ -re már a *Kis-Tányéros* alatt voltunk kocsival... rettenetes ez a lóhegyi lejtő. Egy hang sem volt még, de felséges idő, csudásan csillagos ég, derengés. Hajabács gyakorlati érzéke kellett ahhoz, hogy megtalálja a vakon tapogatózás egyenes útját. Úgy tervezte, hogy felmegyünk a *Kis-Inócra*, ott kell találkozunk az én öregemmel.

Hosszú, lassú haladás a mély, sötét erdőn! Egyszerre csak megszólal az *Inóc* derekán egy zászlóalj kürtös, élesen csengő, visszhangú bögés. Mindjárt ráismertünk, ez a mi tegnapi szeladonunk. És íme, jóval mögötte erős morgás!... Ahán, hát »Ó« is e tájon van!... És megkezdődött a Hajabács művészete.

A vén bika időnként felharsant, a szelűket tehát állandóan aszerint használtuk fel; ahol bögni hallottuk, úgy közelítettünk hozzá. Vagy inkább talán ő mihozzánk, mert minket a cserkésző út fogott, arról le nem térhettünk veszedelmes zaj nélkül. A bika folyvást az *Inóc* oldalában vonult, szinte egyvonalban velünk és fel-feloldított. Száz lépésen állandóan belől volt e közben, de olyan sűrűségben haladt, hogy lehetetlen volt hozzá másképen közeledni. Egy kis tisztáson majd hogy el nem csíptük, de még itt sem lépett ki, mögötte maradt és a sűrűben vonult tova. Egyszerre azonban válságos lett a helyzet, mert a bika elhallgatott, a cserkésző útunk pedig egyenest nekifordult a hegytetőnek; ha nem folytatjuk lopózkodásunkat, a legkockázatosabb lutrit járjuk. Ugyanis vagy átment már a bika ezen a cserkésző úton, vagy nem. Ha átment, akkor a szelűnk jó, akkor mehetünk tovább; ha nem ment még át, akkor okvetlen szelet fog rólunk, ha továbbmegyünk, s akkor hiába-való volt minden eddigi fáradozásunk. Tanácstalanul vártunk. És ekkor Diana-istenasszony kegyelme megszólaltatta még egyszer az öreget. Most már tudtuk, hogy még nem ment át a mi cserkésző útunkon. Tehát várunk kellett, mégpedig most már a nagy légyottra, mert a cserkésző úton túl egészen közelről hallottuk a suták maszatolását, a bika tehát bizonyosan utánuk jön, s ezt csak úgy teheti, ha átlépi a cserkészőutat. Tehát a cserkésző útnak arra az oldalára húzódtunk, amelyről a bikát várhattuk és 9:5-es Schoenaueremet a vállamhoz emeltem. Várakozás, izgalmas pillanatok!... Ilyenkor szokta az ideges vadászt a hideg kirázni. Hajabács hátul gyöngén megérint, de fölösleges volt, én is láttam rögtön a nagy, szürke bika komor fejét,

amelyen ékes korona díszlett. Lefelé tartott, felénk és így kétharmadrészben szemközt volt; megtorpant... éreztem, hogy lát és hogy csak egy pillanatom van. Löttem!

A királyi vad összeesett és nem mozdult többé. Hajabács megszólalt: — Ez volt aztán a lövés! — Siettem visszaadni a bókot: — Ez volt aztán a vezetés!

Ezt a cserkésző utat ezidén csináltatta Hajabács, egyenesen ennek a bikának a kedvéért, mert azt csak itt lehetett meglőni. És ezen az úton maradt fekve örökre a negyedik. Csodaszép látvány volt, igen jó tizes, erősen lerigyetve, pont $\frac{1}{6}$ órákor múlt ki. Szébb tájékban, szébb reggelben sohasem gyönyörködtem.

És most várom a druzsámat, Hajdu Pistát, meg a világ legjobblábú főerdőtanácsosát. Gratulálok Schmid új főerdőtanácsos úr! Köszönet Hajabács Károlynak a mai vezetésért.

És hódoló, mélységes köszönet Magyarország nagylelkű Hercegrímásának mindenért, amit itt élvezek, az Ő birodalmában, az Ő megható jóságából.

(Folytatjuk.)

KÜZDELEM ÓRIÁS HALAKKAL.

Írta: **Hedges F. A. Mitchell.**

Az eredeti angol művet fordította:

Éhik Gyula dr.

(Folytatás.)

A Black-folyó csodái. — Négyórás küzdelem egy hatalmas tarponnal.

Közben egészen kivilágosodott és csodálkozva láttam, hogy mindenütt a víz felszínén nagy tarponok úszkálnak és játszanak; kalipeverek — igen ízletes, de csak hálóval fogható halak — csapatosan ugráltak ki két-kétésfél méternyire a vízből és hangos csobbanással estek vissza elemükbe.

Most zavartalanul körülnézhettem a vízen, ott, ahol horgonyt vetettünk; a mangrove fák zöld lombja, a messzire kiterjedő szörnyű mocsár és a háttérben álló sudár pálmák igazán festői tájat alkottak. Álmodozva gyönyörködtem a természet szűzi szépségeiben. Merengésemből hirtelen vert fel mozgásnak indult egyik orsóm berregő hangja. Megragadtam a csónakból kihajló bot nyelét és bevágtam. A horogra került hal váratlan hevességgel rántotta meg a zsinórt és a csónaktól mintegy 50 méternyire hatalmas örvénylést okozott. Az eddig feszes zsinór hirtelen meglazult. Tudtam, hogy mi történt, a hal megmenekült. Tehát felcsavartam a zsinórt.

Griffith hallgatott; úgy látszott, hogy nem is várt egyebet és nagyon meg van elégedve az esettel. Azt hiszem, hogy sajnált, vagy szegény bolondnak tartott azért, mert egy szerinte vékony darabka zsinórral akartam óriás halat fogni. Szó nélkül csavartam fel a tizennyolcfonalas elszakadt zsinórt; most már tudtam, hogy ezen a helyen nem lehet két horoggal horgászni. Tanulságos eset volt, vagy legalább is annak gondoltam.

Amikor a hasznavehetetlenné vált botot a csónak aljába tettem, süvítve szaladt le a másik orsóról a zsinór. Újból bevágtam, s ebben az esetben a zsinór elég erősnek bizonyult. Másfél méter magasra ugrott ki a vízből egy ezüstösen csillogó tarpon és messzire

szétröccsentve a vizet, nagy loccsanással esett vissza. Gyorsan egymásután még kétszer ismételte meg szép mutatványát, azután egyenletesen húzta a zsinórt.

Annyira fékeztem, amennyire csak mertem; körülbelül 100 méternyire a hal újra a levegőbe ugrott, miközben teste gyönyörűen csillogott a napfényben. Most nagyokat kerülve forgolódott, s a feszes zsinór csak úgy hasította a vizet. Kellemes érzésem volt, mert a halat szilárdan tartottam; tudtam, hogy a partra húzom, hacsak véletlenül ki nem szakad a horog csontos és törékeny állkapcsából.

Egyik heves rántás a másikat követte, a hal többször ki is ugrott a vízből, de érezni lehetett, hogy ereje fokozatosan csökken. Negyvenperces küzdelem után ellenfeletem óvatosan a csónak mellé vezettem. Griffith a kampós-szigonnyal a kezében vágásra készen állt.

— Nehogy odavágj! Várj! — kiáltottam. — Térdelj le, nyúlj óvatosan alá és úgy emeld a csónakba! Megmérjük, aztán visszaeresztjük.

Egyszerűnek látszott az utasítás, de nehéz volt annak végrehajtása. Több, sikertelen próbálkozás után mégis sikerült a halat a csónakba emelni. Olyan eszeveszetten csapkodott a farkával, hogy egy szempillantás alatt összefröcskölt bennünket halnyálkával. Pompás és tökéletesen részarányos példány volt — hossza 160 centiméter, súlya pedig 35 kiló — s amikor kiemeltük a vízből, színe is gyönyörű volt. Óvatosan fejtettem le róla két pikkelyt — ezekből igen csinos kis étlaptartók készültek — azután visszadobtam éltető elemébe, amelyet már aligha remélt viszontlátni. Lassan, de azt hiszem nagyon boldogan úszott tova.

Mindig úgy éreztem, hogy állatot céltalanul meglőni esztelenség. A tarpon húsa élvezhetetlen. Miért fosszam meg életétől haszontalanul? Elvégre a horgászat sport és nem mészárosmesterség.

Ezalatt a nap a Santa-Cruz-hegység fölé emelkedett és szétoszlatta a ködöt. Megelégedetten szívtam pipámat, állandó kísérőmet és barátomat, és türtem a nap forróságát. Friss csalétket dobtam a vízbe. Félóra telt el, de még semmi sem harapott. A tarponok eltűntek és a kalipeverek sem ugráltak már ki a vízből.

— Ma reggelre vége van a mulatságnak, Griffith!

— Igen uram — felelt; leoldottuk tehát csónakunkat a vízi-lilioszáraktól és lassan lefelé evezünk.

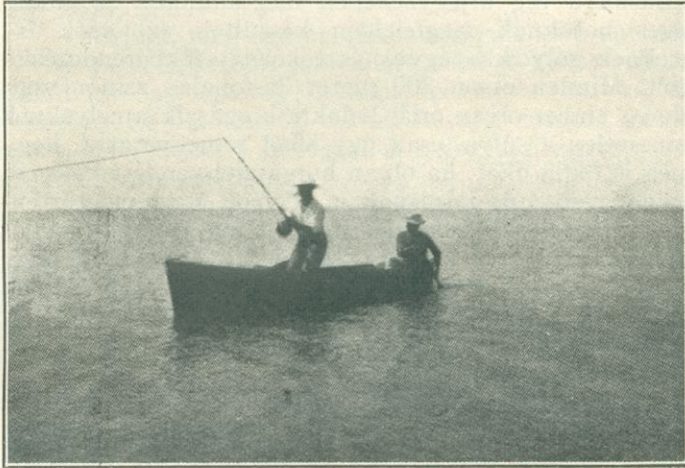
A mangrovefás part mentén nagyon sok vízijácint volt; pompás, mályvaszínű kelyhük egymásután nyílt ki a napfényben. Itt-ott vízijácintok alkotta virág-szőnyegek szakadtak le a parttól és a vízen lefelé úsztak; másfél kilométerrel lejjebb a tenger össze-morzsolta és elnyelte a zöld és mályvaszínű, úszó kis szigeteket. Kékgémek röpködtek a mangrovefák fölött, kolibrik sürögtek a vízijácintok között és időről-időre a rákászmadár rikácsoló hangja törte meg a páratelt, virágillatos levegő csendjét. Olyan csodálatos békesség töltött el, amelyet az ember csak a forr-égöv alatt érezhet.

A »Black-River«-hídnál kötöttünk ki; hazasiettem reggelizni, mert éhes voltam, mint egy farkas.

Este újra a Szélesvízre eveztem; bár éppen olyan eleven élet volt a vízben, mint reggel, mégsem sikerült egyetlen halat sem fognom. Másnap hajnal előtt Griffithtel megint odamentem. De sem akkor reggel, sem aznap este, sem a következő napokon nem akadt zsákmány.

— Mondok valamit, Griffith! A Szélesvízben a tarponok nem akarnak harapni; próbáljunk szerencsét a folyó torkolatánál.

A folyó torkolatával szemben mintegy 100 méternyire homokzátony képződött; ezen a helyen a víz csak egy—másfél méter mély és a folyó medre kékberzsenyfatuskókkal van tele. A szigeten Black-River város a kékberzsenyfa kiviteli gőcpontja. Ha a révben

A csónakot egy nagy tarpon (*Megalops atlanticus*) vonszolja.

rákódó hajóról egy-egy fatönk a vízbe hull, nem marad a víz felszínén, hanem elsüllyed, mert a kékberzsenyfa fajsúlya (0.9—1) a vízével majdnem egyenlő. Ilymódon a folyó medre az idők folyamán fatönkökkel és faröngökkel szóródott tele.

A zátonynál olymódon vetettünk horgonyt, hogy egy kötélre kötött súlyos követ dobtunk a vízbe. Csaléteknek tengerimárnát tettem a horogra s ezzel vettem ki; félóra leforgása alatt háromszor szaladt le a zsinór az orsóról, a csalétek mindig eltűnt, mégsem fogtam semmit. Hosszabb ideig nem történt semmi. Egyszerre hirtelen, minden előzetes jelzés nélkül, egy ragyogó halóriás ugrott, a csónak farától 30 méternyire, a levegőbe.

— Nagy Isten, Griffith, mi...

Tovább nem mondhattam, mert élesen süvívte szaladt le a zsinór az orsóról. Önkénytelenül ragadtam meg a botot, de a dolog annyira meglepett, hogy nem vágtam be; erre azonban nem is volt szükség. A hatalmas testű hal ismét a levegőbe ugrott. Griffith annyira izgatott volt, hogy amikor parancsomra felszedte a horgonyt, majdnem a vízbe esett. Teljes erőből, két kézzel fékeztem; az ujjaim között elképzelhetetlen gyorsasággal szaladó zsinór, az erős dörzsölés következtében, égette bőrömet.

— Evezz, evezz! — ordítottam, ámbár attól tartottam, hogy a dolog hiábavaló, mert már csak néhány méter zsinór volt az orsón; a hal azonban hirtelen habozni látszott, oldalt fordult és jobbra, majd balra szökött. A parttól néhány méternyire újból a levegőbe ugrott. Griffith derekasan evezett, s így sikerült 30—40 méter zsinórt ismét az orsóra csavarnom.

Ezalatt a bennszülöttek közül azok, akik a halat ugorni látták, féktelen lelkesedésükkel a város egész lakosságát mozgósították és a folyóhoz csalták, úgyhogy a hídon és a kikötőben ember-ember hátán

tolongott. A hal sem tétovázott többet és sebesen úszott a folyón fölfelé. Elhaladtunk a híd alatt. Griffith úgy evezett, mint valami bolond, miközben a bennszülöttek állandóan ordítózva kitartásra ösztönözték. Minden használható csónak, sőt még egy faszállító bárka is, csakhamar megtelt bennszülöttekkel, akik utánunk eveztek. A tenger óriása — mintha meg akarta volna mutatni, hogy mit tud — két méternyire ugrott a levegőbe és hangos csobbanással zuhant vissza a vízbe, úgyhogy a víz és tajték, minden irányban, szétfröccsent.

Így értünk el a Szélesvízig; ezen a helyen színes barátaink utólértek bennünket, elibénk kerültek és a halat olymódon fordították vissza, hogy a vizet csapkodták. A hal megfordult és újból a folyó torkolata felé tartott. A zsinór annyira feszes volt, hogy állandóan attól tartottam, hogy elszakad; a Hardy testvéreknek köszönhetem, hogy felszerelésük nem hagyott cserben. A hal bennünket a folyó torkolatáig vonszolt, ahol ismét ár ellen fordult. A városban minden munka szünetelt; a bennszülöttek izgalmaiban sakálók módjára kiabáltak és üvöltöztek. Közben a nap heve számomra elviselhetetlenné vált.

— Griffith — nyögtem — ha a hal rövidesen nem enged, én leszek kénytelen engedni! — A megerőltetés már nagyon megviselt és az izzadság patakokban csurgott rólam.

Már egy órája, két órája, három órája tartott a küzdelem és még semmi jelét sem észleltem a hatalmas állat fáradtságának. Annyira fáradt voltam, hogy a csónakban az ülésre dültem. Fájt minden tagom és csak halálos kinnal tudtam a zsinórt az orsóra csavarni, hogy a halat néhány méterrel közelebb húzzam.

A hal hatszor úszott a tengertől a Szélesvízig és vissza, ami körülbelül 20 kilométernyi távolságot jelent. Éppen Farquharson hajógyára előtt haladtunk el, amikor észrevettem, hogy a hal kezd elfáradni. Jómagam is közeljártam a végkimerüléshez. És ehelyütt szomorúan kell feljegyeznem, hogy a legnagyobb tarpon, amelyet valaha láttam, vagy amilyenről valaha álmodtam, mégis megmenekült. Csaknem reményfogytán, végső erőfeszítéssel rántott egyet, az alighanem már megtört sodronyt elszakította és a csalódott bennszülöttek nyöszörgésétől kísérvé, eltűnt a habok között. Mindketten — Griffith és jómagam is — annyira elfáradtunk, hogy beszélni sem tudtunk. Griffith a hajógyárhoz evezett; olyan állapotban voltam, hogy nem tudtam lábra állni és ki kellett, hogy emeljenek a csónakból. A szemtanuk legtöbbször a hatalmas hal súlyát 125 kilóra becsülte; Farquharson véleménye szerint 125—150 kilós lehetett.

Kocsival kellett az egy kilométernyire levő lakásomhoz mennem, mert egy lépést sem tudtam járni; még napok múlva is merev volt minden tagom.

Ámbár keservesen csalódtam, bizonyos szempontból mégis örültem, hogy a hal megmenekült. Nagyszerű ellenfél volt; derekasan küzdött ereje fogytáig és valóban megérdemelte szabadságát. Valamikor még találkozhatunk és akkor majd megismételhetjük a küzdelmet. Ki tudja?

A történetek után nem kellett azon gondolkodnom, hogy élnek-e világméretű halak a Black-folyóban, mert ezt már tudtam. Elhatároztam, hogy ez a hely lesz horgászatom és mélytengeri kutatásom központja.

Este Griffith meglátogatott.

— Uram, — szólt zagyván beszélve — te megtenni, amit ember tud. Ez volt legnagyobb hal, amit Black-folyóban láttak. Mondják városban, Duppie volt, szellem halásztól, aki itt vízbefult; barátai kérték, te ne akarj szellem fogni, Uram!

— Griffith — feleltem — ez volt a legelőbb szellem, amelyről valaha hallottam. Ide figyelj! Itt maradok

Vörös-tengerisügér partrahúzása.

nagy halakat fogni. Holnap reggel Kingstonba megyek felszerelésemért, azután majd meglátjuk, hogy milyen világászoló eredményt tudunk ezen a helyen elérni. Keríts hálófónáshoz értő néhány embert, fonjatok egy 300 méter hosszú hálót és egy kisebbet a te számodra, csalétekfogás céljára. Két nap múlva visszajövök; addigra mindennel elkészülhetsz. Mond meg a többi halásznak is, hogy állandóan szükségünk lesz csalétekre.

Hogyan fogtuk meg a nagy vörös-tengerisügért.

Másnap reggel Kingstonba mentem; gépkocsim olyan sebesen haladt, ahogyan csak lehetett. Alighogy a Myrtle-Bank szállodába értem, mindjárt érdeklődtek, hogy miféle szerencse ért. Pontosan beszámoltam a történetekről és megmondtam, hogy nagyhal-fogásra alkalmas eszközeimért jöttem Kingstonba, mert főhadiszállásomat Black-River városában akarom berendezni. Harmadnap Richmond Brown híres sportkedvelő hölgy kíséretében és teljes felszerelésemmel visszatértem Black-Riverbe.

A következő napokon igen sokat horgásztunk együtt Brown úrnóval, de mintha megbabonáztak volna bennünket, nem fogtunk semmit. November hetedikén a folyó torkolatában fogtam első halunkat, egy 20-kilós tarpont; másnap ugyanazon a helyen egy másodikat fogtam. Az utóbbi nagyszerűen küzdött; a levegőbe ugrott, körülúszta csónakunkat, sőt ismételen csónakunk alatt is sebesen elúszott. Állandóan résen kellett lennem, hogy a zsinór elszakadását megakadályozzam. Háromnegyedórás küzdelem után sikerült ezt a halat kihúznom; súlya 40 kiló volt.

A küzdelem tartama alatt a hal mögött egy cápa hátuszonya volt látható; a cápa hosszát két-két és fél méterre becsültem; reményteljes várakozással követte az ide-oda cikázó tarpon nyomát.

November tizedike volt egyike azoknak a napoknak, amelyek számunkra örökké emlékeztetésekké maradnak;

az ilyen nap emlékét öregségünkben karosszékben, kandalló mellett ülve, mindig újból visszaidézhetjük. Nem tudom miért, de ez alkalommal az volt az érzésem, hogy valami egészen rendkívüli dolog fog velünk történni. A nagyhalfogás céljára számomra készült két új botot vittem magammal; ezek jól kiegyensúlyozott és aránylag könnyű bambuszrudak voltak. Azóta a Hardy-testvérek cége az ezek mintájára készült horgászbotokat tiszteletemre rólam nevezte el; pontos leírásuk a cég árjegyzékében megtalálható. A különleges botoknak megfelelően készültek az orsók is; ezeknek golyóscsapágyuk és tökéletes fékberendezésük volt. Minden orsón 300 méter 36-fonalas zsinór volt. Ha az ember olyan óriás halakra horgászik, amelyeknek ismeretlen a súlya, csak úgy lehet reménye arra, hogy meg is fogja őket, ha olyan horgászfelszerelést használ, amely igen erős húzásnak is ellenáll. Mert megtörténhetik, hogy csak húszkilós tarpont fog, de kétszázkilós rája is kerülhet a horogra, sőt elég gyakori eset, hogy a csalétket két-öt méteres cápa kapja be. Kétségtelen tehát, hogy amikor óriás halra horgászunk, a 18- vagy 21-fonalas zsinór hasznavehetetlen, bármit is írjanak mások róla.

A folyó torkolatánál Griffith már várt reám és azzal fogadott, hogy: — Én ma éjjel álmodtam. Egy disznóról. Ez legjobb álom uram. Mi ma halat fogni!

— Jól van Griffith — feleltem — hasonló előérzetem van.

Eloldottuk csónakunkat és száz méternyire a parttól, a homokzátanyon vetettünk horgonyt.

— A legnagyobb tengerimárnát tedd a horogra. Nagyhalra horgászunk és ilyenkor a kis falat nem ér semmit.

A horgokat a csónaktól jobbra és balra eresztettem a vízbe. Alighogy letettem a második botot, máris megindult a zsinór az orsóról leperegni és egy nagy hal, sebes menekülésével örvényt okozva, ellenállhatatlan erővel vitte a horgot a tenger felé. Hetvenöt, száz, majd százötven méter zsinór tűnt el a vízben. Egész idő alatt a legcsekélyebb eredmény nélkül fékeztem; kétszáz, kétszázötven méter hiányzott már az orsóról; teljes erővel annyira fékeztem, hogy a zsinór minden pillanatban elszakadhatott volna.

— Oda van a zsinór, Griffith! Ez a hal nem áll meg a Karibi-tenger másik végéig!

Erre valami ijesztően sivítő hang támadt és a bot vége hirtelen kiegyenesedett.

— Az ördög bujjék bele — morogtam magamban — most már arra vagyok kíváncsi, hogy mekkora darab zsinór vészett kárba.

Felcsavartam a zsinórt és örömmel láttam, hogy az csak alsó végén, közvetlenül a sodrony fölött szakadt el. A zsinór végét, vagy félméteres darabon, egy cápa reszelőszerűen érdes bőre horzsolta fel, jelölve annak, hogy eszközümet a »mélység tigrisének« farkcsapása tette tönkre.

Mindent gyorsan rendbehoztam, friss csalétket tettem a horogra és ezt újból kivettem. Félóra leforgása alatt kétszer szakadt le a zsinór az orsóról; mindkét alkalommal hatalmas fickók haraptak. Ezek közül a második, bevágás után, a horog fölött vagy két méternyire símán átharapta a sodronyt.

— Előérzetünk helyes volt — mondtam Griffithnek. — Van óriás hal, de nem olyan, amilyen kellene. A cápák jókora csapata jött ide, hogy horgászterüle-

tünket megzavarja. — Köztudomású ugyanis, hogy ahol a cápák megjelennek, onnan minden más hal elmenekül. Egy órahosszatt teljes nyugalomban várakoztunk.

— Uram, én álmodom nagy cápákat jelenti — szól Griffith szomorúan.

— Lehet! Én is attól tartok, hogy nem fogunk semmit — feleltem, mert a nap már magasan állt és a forróégöv alatt a halak csak korán reggel vagy este harapnak.

— Várjunk még félórát, hátha történik még valami. Tíz perccel később jobboldalt néhány méter zsinór szaladt le az orsóról. Reménykedve vettem kézbe a botot; az orsó ismét valami keveset forgott, bizonyára hal játszott a horoggal. A dolog háromszor vagy négyszer megismétlődött.

— Valami kis halacska rágja a csalétket — mondtam Griffithnek. Hirtelen, gyorsan egymásután három erőteljes rántás, majd eszeveszett iramodás következett. Bevágtam és az előbb kicsinek sejtett hal egyszerre megnőtt; nagyhal került a horogra, mert olyan rettenetesen rántotta meg a zsinórt, hogy a bot majdnem kirepült a kezemből.

— Griffith! — kiálltottam. — A másik horgot vedd ki a vízből és szedd fel a horgonyt, de gyorsan! Ezt, akár naphosszatt, de követjük!

A húzás hirtelen megszűnt. Elkezdtem a zsinórt erősen húzni, majd egyre erősebben húztam, míg annyira megfeszült, mint a hegedű húrja; de a hal erősen odalapult valamelyik kékberzsenyfatónkhoz.

— A mennydörgős mennykő csapjon bele! Griffith, ez nem cápa volt és a betyár valami fatótkhoz kötött bennünket.

Odaeveztünk, ahol a zsinór fennakadni látszott, de körbevezés közben a zsinór hirtelen ismét szabaddá vált.

— Na ez is... — element szoltam volna, de nem fejezhettem be, amit mondani akartam, mert a hal újból megvolt és húzta a zsinórt.

— Bocsásd szabadon a csónakot, Griffith, majd a hal fog bennünket vontatni és te kormányzol.

Néhány méternyire voltunk a Levy-féle hajógyártól, amelynek tulajdonosát messze környéken »Massa Dore« néven ismerik. Black-River lakói látszólag nagy hívei a sportnak és szívesen szemtanúi valami nagy küzdelemnek, mert üvöltözve és hadonázva, gyülekeztek megint a kikötőben. Láthatatlan ellenfelem a folyón fölfelé tartott és elvonszolt bennünket a híd alatt. Tudtam, hogy nem tarponnal van dolgunk, mert egyszersem ugrott ki a vízből és harcmodora is egészen más volt, mint az eddig fogott halaké. Még csak elgondolni sem tudtam, hogy mit fogtam.

— Mi az ördög lehet ez, Griffith?

— Ez van nagy tengerisüger, uram.

— Lehetetlen, ekkora tengerisüger nincs.

— Ez van nagy tengerisüger, uram — ismételte nyugodtan.

— Nos, akármilyen, de ezt partra húzzuk.

Túlságos önbizalmam azonban majdnem bajt okozott; a hal hatalmasat rántva, a vízfenékgig hatoló mangrovegyökerek útvesztőjének tartott; csak kitűnő botomnak és zsinóromnak köszönhettem, hogy az utolsó pillanatban más irányba tudtam húzni. Ár ellen utaztunk tovább; a hal nem ment nagyon gyorsan, de konokul kitartott. Nagyobb vízililiom mezőhöz

közeledtünk; ismét minden erőmet latba kellett vetnem, hogy a halat ettől a veszélyes területtől távol-tartsam. A hal hirtelen a víz felszínére emelkedett.

— Szent Cézár! Igazad volt! — kiálltottam. — Valóban tengerisüger.

Lassan és elővigyázatosan vezettem a szép vörös állatot a csónak mellé.

— Akaszd a kampóshorgot kopolyújába, de óva-

Ötven kilónál nehezebb óriás tengerisüger.

tosan! Fogd erősen, míg leteszem horgászbotomat és segíthetek neked!

Így húztuk ki és fektettük csónakba a tengerisügerek ősapját. Legalább tíz percig kellett csodálkozva nézmem, mert sohasem hittem volna, hogy ekkora tengerisüger is van a világon.

Lady Richmond Brown, aki ez alkalommal nem részesült abban a szerencsében, hogy velünk lehetett, megtudta a bennszülöttektől, hogy nagy halat fogtunk és egy másik csónakkal utánunk jött. Még idejekorán érkezett, úgyhogy a halról számos szép fényképfelvételt készíthetett. Megörökítette azt a jelenetet, amikor a halat a kampós horoggal a csónakba emeltük, valamint azt is, amikor a halat partra cipeltük. Majd lefényképezte a mangrove-gyökérre akasztott halat is; ezen a képen a hal teljes hosszában látható. Világméretű tengerisüger — hossza 147, testkerülete 104, fejhossza 46, fejalapjának körmérete 89, szájszélessége 38 cm és súlya 51 kiló — volt. Fogai az alligátoréra emlékeztettek. A legnagyobbakat eltettem; ezek olyanok, mintha elefántcsontból volnának és csaknem öt centiméter hosszúak.

A nagy melegben az izgalom és erőfeszítés annyira megviselt, hogy egy darabig pihennem kellett. A nap hátralevő része azzal a szórakozással telt el, hogy a nagy tengerisügeréről beszélgettünk és találgattuk, hogy milyen világméretű halak élhetnek még ezen a tájon.

Azután néhány nap egymást követő forróégövi heves zivatarokban és esőben volt részünk; csak az tudja elképzelni az ilyen vihar erejét és hevességét, aki maga is járt a forróégöv alatt. Órákhosszatt egyfolytában dörgött az ég és cikázott a villám. Az égbolt valami gátjaszakadt rettentő nagy víztartálynak látszott. A Black-folyón hatalmas víztömeg hömpölygött végig, úgyhogy lehetetlen volt horgászni. Ilyen időben az ember nem tehet egyebet, mint lehetőleg

sokat pihen és a horgászfelszerelést rendbehozza; megolajozza az orsókat, új sodronyt szerel fel, megvizsgálja a zsinórokat és különféle egyéb dolgot intéz el. A gondatlanságnak és a legkisebb figyelmetlenségnek rendesen az a sajnálatos következménye, hogy az ember az utolsó pillanatban veszíti el az óriás halat.

Akkoriban egy mulatságos esetem is volt azzal kapcsolatban, hogy a kingstoni Jamaika-intézetben — telt ház előtt — »Megszökött óriás halak« címen előadást tartottam. Ennek folyamán beismertem, hogy a horgomra került óriás halak, kevés kivétellel, mindig elszabadultak. Igazán nem kifogásolhatom tehát az egyik horgásznak a »Jamaica Gleaner« című ujság másnapi számában írt levelét, amelyben elmondja, hogy nagyon figyelt minden szavamra és nagy csaldással hallotta, hogy az óriás halakat főképen balsikereim alapján ismerem. Amit még mondott, azt elfelejtettem, de ha jól emlékszem felkért, hogy abban az esetben, ha egy óriás halat sikerülne partrahúznom, jöjjenek vissza és tartsak még egy előadást. Mondott valamit! Lehet, hogy egyszer teljesíteni fogom kívánságát és elmegyek Jamaikába előadást tartani, mely esetben már vetített képekkel tudom bemutatni a tenger rettentő szörnyeit, amelyek nagysága a legmerészebb álmod is felülmúlja.

Egyébként kellőképpen méltányolni tudom az ilyen bírálatot, mert nagyszerű a következménye. Megacélozza az ember akaratát, hogy elméletét, feltevéseit bebizonyítsa és tette serkent, mivel szemben a gyenge dicséret az embert inkább megbénítja. Erősen hiszem, hogy a pártatlan, őszinte bírálat a barátság legkeményebb próbaköve és boldog az, a kinek olyan barátja van, aki meg meri neki mondani az igazat.

De nagyon messze elkalandoztam történetemtől.

A viharos napok után sportban bőven volt részem, de kevés halat fogtam. Egyik reggel tizenkilencszerszaladt le a zsinór az orsóról, mely alkalommal azonban csak egy 30-kilós cápát fogtam. A következő napokon sem volt sokkal több — legfeljebb 40—45-kilós cápakhoz — szerencsém. Griffith meg is jegyezte:

— Rossz szerencse most van uram, úgy bizony.

Aztán a folyón feljebb, könnyű botommal, november 20-án egy ötkilós snukot és november 21-én egy háromkilós »Jim-o-wriggle«-nek — »tekerődző jakab«-nak — nevezett csontshalat fogtam. Ezek a könnyűbottal való horgászatra alkalmas pompás halak; nagyszerűen küzdenek, sokszor kiugornak a vízből és erejük fogytaig harcolnak életükért.

Minden reggel a folyó torkolatában horgásztam. A sok cápa nagyon terhemre volt és ezekből bottal és zsinórral egy egész sereg 70—75-kilósat fogtam. Ez nagyszerű sportnak bizonyult és kitűnően pótolta Müller doktor házihasználatra ajánlott tornagyakorlatait.

November 25-én délben földrengés volt a városban. Ez nem okozott kárt, mert lassú rengés volt; gyors, lökésszerű földrengés valószínűleg nagyon komoly következményekkel járt volna. Bizonyára sokan emlékeznek még az 1907. évi földrengésre, amely Kingstont romba döntötte és néhány száz embert elpusztított. A november 25-iki földrengést több gyenge földlökés előzhette meg és ezek zavarhatták meg a halakat; mert igen különös, de kétségtelen dolog, hogy a halak a légkörben és a földkéregben jelentkező zavarokkal szemben igen érzékenyek.

(Folytatjuk.)

VADÁSZAT

A VADÁSZ ÉS VIZSLÁJA.

Írta: ifj. Hölle Márton.

(3. folytatás.)

A vizsla fajtajellegének és testalkatának megbírálása.

Azonkívül, hogy vizslánktól megkívánjuk a jó vadászati tulajdonságokat, törekedjünk arra is, hogy az fajtisza és testalkata mennél tökéletesebb legyen.

Fajtajelleg alatt értjük azokat az ismertetőjeleket, amelyek az egyik ebajtát a másiktól szemmel láthatóan megkülönböztetik. Például könnyen különböztethető meg a vizsla a tacsoktól, de sokkal nehezebben a német-vizsla az angoltól. Régente a német-vizslát az angoltól előbbinek hibás testalkata is megkülönböztette. Ma azonban a német-vizslának is tökéletes a testalkata, miért is ebből már nem következtethetünk fajtajára. A német-vizslának az angol-vizslával történt jól-sikerült keresztezése következtében azonban a német-vizslának nemcsak testalkata, hanem részben fajtajellege is megváltozott. Ezt sajnálattal kell megállapítania annak, akinek ízlését a régi német-vizsla jellegzetesen szép feje elégítette ki. A régi német-vizsla fejének megvoltak a maga hibái. Ezek közül megemlítem a szemet el nem záró, lelógó szemhéjat, a mindig nyálázó felsőajkát és a vizsla nyakát elcsúfító lebenyét. Eltekintve ezektől a hibáktól, a német-vizsla fejének alakja is különbözött az angolétól. Az angol-vizslával történt keresztezés eredményeképpen ugyan sikerült ezeket a hibákat kiküszöbölni, de a német-vizsla feje elvesztette eredeti formáját. Ma már ritkaság a jellegzetesen németfejű vizsla. Sajnálattal kell megállapítani, hogy a mai tenyésztők nem sok gondot fordítanak arra, hogy a vizslának fajtajelleges feje legyen. Ennek oka főképen az, hogy a mai kiállítások bírálói kevés figyelemmel a fej alakjára, megelégednek a testalkat megbírálásával és ha ez kifogástalan, akkor habozás nélkül ítélnek oda az első díjat. Ezt a helytelen eljárást, sajnos, már az angol-vizsla megbírálásánál is követik, miért is a jellegzetes, szép fej ezeknél is egyre ritkábban fordul elő. Pedig a fej alakjának fontos szerep jut a fajtatisztaság megállapításánál.

A fajtajellegnek és az egyed fajtajellegbeli nemes voltának megbírálásához különleges érzék kell, amely nem minden emberben van meg. Akinek ilyen érzéke van, az képes arra is, hogy a neki ismeretlen vagy idegen fajtából összeállított ebek csoportjából biztosabban tudja kiválasztani a fajtabeli nemes állatot, mint az, aki esetleg a fajtával ugyan állandóan foglalkozik, de nincs meg benne a jelleg megállapításához szükséges, említett, különleges érzék. Mindazonáltal elsajátíthatjuk a fajtajelleg hozzávetőleges ismeretét azzal, hogy egy fajtával állandóan foglalkozunk. Az állandó megfigyelés természetes következménye az, hogy szemünk megszokja a fajta jellegzetes alakját, minekfolytán különös tehetség nélkül is mondhatunk róla hozzávetőleges véleményt.

A vizslánál a fajtajelleg alapja főképen a fej és egyes részeinek jellegzetes alakja. Téves az a vélemény, hogy a fajtatisztaság vagy testalkat megbírálása egyéni ízlés dolga. Egyéni ízlés alapján például választhatok magamnak angol- vagy német-vizslát, hosszú- vagy rövidszőrűt, de az általánosan elismert fajtajelleg a tenyésztés folyamán alakult ki, ebbe egyéni beleszólásunk nem lehet. Különféle ebajták kereszteződésével elérhetünk több különféle testalkatot, szőrözetet vagy színt, de a kevert fajtából az eredeti faj jellege ki fog veszni. Bár

a mai új német-vizsla mind testalkatára, mind vadászati tulajdonságaira nézve kifogástalan lehet, de úgy vélem, hogy fajra nézve sem pointer, sem német-vizsla, hanem a kettőnek valami keveréke, amelyből az összülők fajtajellege hiányzik. Mivel azonban a vadászember szempontjából elsősorban a vizsla vadászati rátermettsége és jó testalkata a fontos, mégis meg lehetünk elégedve az új német-vizslával is.

A fajtajelleg megítélésénél sokkal egyszerűbb dolog a testalkat megbírálása, mert a testalkati hibák annyira szembeötlők, hogy azokat akár le is rajzolhatjuk. Amint azt az egyik előbbi fejezetben már megemlítettem, a vizsla testalkata legyen olyan, hogy az alkalmassá és képessé tegye a tőle megkívánt munka teljesítésére. Valamint a tacsónál, éppúgy a vizslánál sem törekedhetünk arra a négyzetalakra, amely a foxterriernél annyira jellegzetes. A vizslától megkívánt gyors és fáradhatatlan munka csak olyan testalkattal lehetséges, amely lehetővé teszi a hátsólábaknak mennél szabadabb mozgását. Ez pedig csak úgy lehetséges, ha az utolsó borda és csípő közötti lágycsőrész olyan hosszú, hogy az a combokat az előrevetésben és hátranyújtásban nem akadályozza. Ez a jó ugróképességnek és így természetesen a gyors mozgásnak is előfeltétele. Ha a nyugodtan álló vizslát oldalról nézzük, hátsólábai a farától függőlegesen elképzelt vonalnál hátrább nyúlnak. Mennél inkább függőlegesen állnak vagy előre nyúlnak, annál ügyetlenebbül mozog a vizsla és annál gyengébb az ugróképessége. A hátsólábak ilyen hibás állásával együtt jár a csúnya, úgynevezett csapott far.

A jótestalkatú kutya mellsőlábai — akár oldalról, akár előlről nézzük azokat — függőlegesen álljanak a földön; könyökei pedig kissé hátraszögelve, a test hosszszomszékének síkjával párhuzamosan álljanak és ne forduljanak kifelé. A hátsó lábszárak és a combok állása a test hosszszomszékéhez mérten ugyanilyen legyen. A végtagok ettől eltérő állása hibás. A könyök, comb és a lábszárak helyes állása biztosítja a jó ugróképességnek.

A csukló a lábszárral egyvonalban álljon.

Figyeljük meg a mancsokat is. A kutya mancsának alakja a nyúléhoz vagy a macskáéhoz hasonló lehet. A mancsok e kétféle alakja közül bármelyik jó, csak az a fontos, hogy a lábujjak a test súlya alatt ne terpeszkedjenek szét, hanem mennél szorosabban egymás mellett maradjanak. Amelyik kutyának mancsa szétterpeszkedik, annak nehézkes a járása és lábujjai mindúntalan megsérülnek.

A vizsla marja valamivel magasabb legyen a derekánál.

A mellkasnak a gerincre merőlegesen álló keresztmetszete lefelé ékalakú legyen és oldalról nézve könyökig érjen. Az ilyen mellkasban képes a tüdő a legnagyobb teljesítményre. A hengeralakú mellkas csúnya, nem rugalmas, miáltal a tüdőt működésében akadályozza.

A nyak helyes formájáról már az egyik előbbi fejezetben megemlítettem.

A szem színe, használhatóság szempontjából, nem igen fontos. A sötét szem tetszetős, ezzel szemben a világos szem, tapasztalat szerint, egészségesebb. A szemhéj csak úgy jó, ha a szemet szorosan elzárja. Elálló szemhéjba mindenféle piszok ragad, ami állandó szemgyulladást okoz. Ez volt a régi német-vizsla egyik legnagyobb baja.

Nézzük meg a vizsla fogazatát is. Egészséges, jó fogazat az olyan, amelynél a felső metszőfogak az alsókkal egysíkban találkoznak vagy utóbbiaknál csak valami keveset előbbre állnak. Rossz az a fogazat, amelynél az alsó metszőfogak a felsőknél kijebb érnek. Az ilyen fogazat rendszerint egészen hibás fogakkal van tele; a hibás fogazat pedig öröklődik.

(Folytatjuk.)

KERTÉSZET

HOGYAN KÉSZÜL A KRIZANTÉMUM?

Írta: Rapaics Raymund.

A kései ősze legszebb és legdivatosabb virága a krizantémum, amely a tudományban hazájáról a *Chrysanthemum indicum* nevet viseli. India északkeleti részén, Kínában és Japánban ősi dísznövény, a buddhizmus szent virága, amelyet Japán császára címerébe tűzött. Európában különösen az utóbbi évtizedekben terjedt el. Ilyenkor ősszel a virágkereskedések kirakataiban kiállítják azokat a krizantémum-csodákat, amelyek hatalmas, gyakran fejnagyságú fészekvirágzatokkal, néha érdekes színezetükkel mindenki figyelmét magukra vonják. És így él a krizantémum egész éven át emlékezetünkben.

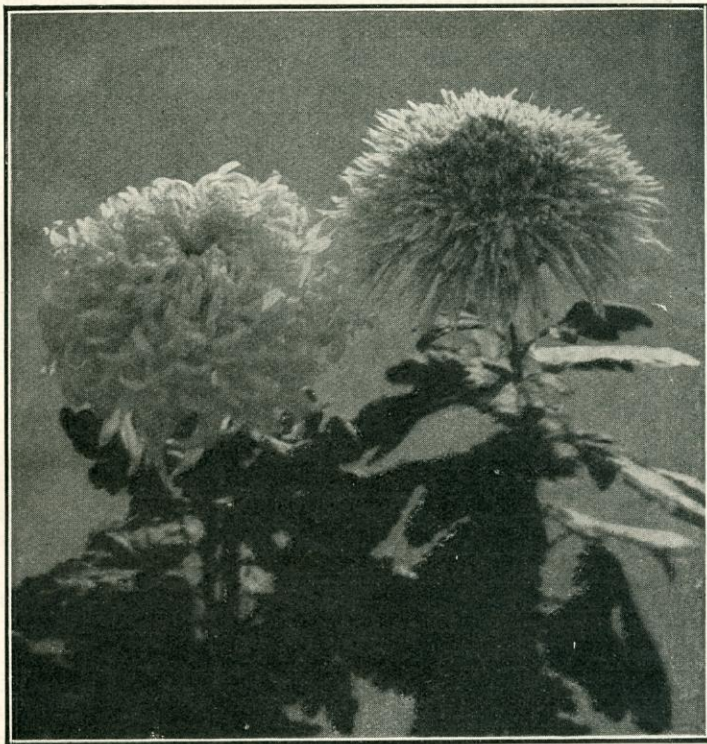
Ezek a nagyfejtű krizantémumok nem a természet, hanem a kertészet alkotásai. A természet egészen más krizantémumokat alkotott. Az ősi, természetes krizantémum nagyjából ugyanolyan, mint Európában is honos, közismert rokonai, amilyen például a margaréta. Újabban ezek az egyszerű krizantémumok is divatosak lettek, számos fajtájukat tenyésztik, különösen a faalakra nevelt egyszerű krizantémumokat kedvelik, mert az egyszerű krizantémum embermagasságúra is megnő és rendkívül gazdagon virágzik.

Legelterjedtebbek azonban még korunkban is a teltvirágzatú krizantémumok. Ilyenek láthatók a legegyszerűbb falusi kertekben is, ahol a télálló fajták terjedtek el. Ezek a legigénytelenebbek, de virágzatuk is a legkisebb. Minthogy a krizantémum évelő növény, a kertben gondozás nélkül is sokáig éldelegél, ha azonban azt kívánjuk, hogy szépsége kibontakozhassék, még a szabadban tartott krizantémumot is ápolnunk kell, virágzás után le kell vágnunk a szárazakat és ezekkel a tövét télire be kell takarnunk. A növényeket kellőképpen trágyázni is kell. Erre a célra a legjobb a trágyalé, főként a marhától és a juhtól származó. Arra is vigyáznunk kell, hogy a tövek ne kerüljenek nagyon közel egymáshoz, hanem legalább méternyi távolság válassza el az egyes töveket egymástól. Ha pedig a kertben többet várunk a krizantémumtól, még a télálló fajtákat is legjobb évről-évre újra ültetni.

Magról csak a fajtatenyésztő szaporítja a krizantémumot, ellenben a házikertben is, a kereskedelmi kertészetben is dugványozni szokás. A dugványokat az áttelelt tövekről szedjük. A jó dugvány titka ebben az esetben a föld színe alatt fejlődő tőhajtás. Ha a dugványnak szánt hajtást a szár szabad részéről szedjük, rosszul járunk, mert növényünk a leggondosabb kezelés ellenére is gyengén virágzik, míg a legalsó tőhajtások kevésbé gondos kezelés mellett is szépen virágoznak. A dugványokat fedett melegágyba, homokos és tőzegfölddel kevert jó talajba ültetjük. Minthogy a dugványozásra a legalkalmasabb idő február vége, március eleje, a melegágyat eleinte betakarjuk. A gyorsan gyökerező dugványok árnyékolásra és megfelelő öntözésre szorulnak. Amikor a fiatal növények kellőképpen megerősödtek és már az időjárás is alkalmas erre, szabad ágyba ültetjük őket. Ettől kezdve a talaj lazítására, öntözésre és trágyázásra kell gondolnunk. A fiatal krizantémumokat a szabad ágyból kerti végleges helyükre, vagy cserépebe ültetjük.

Ha a krizantémumokból eladásra szánt vágott virágot akarunk készíteni, nem ajánlatos szabadföldi nevelésük. A krizantémum divatja ősszel, legfőbb idénye október végén, november elején van, a legtöbb pedig november legelső napjaiban kerül piacra, amikor a kegyelet ezt a virágot Halottak-

napjára a temetőbe hordja. Ilyenkor a krizantémum virága már sokat szenvedne a fagyoktól, ha a szabadban maradna. Ezért a vágott virág termelésére szánt töveket olyan növényházban ültetjük a talajba, — cserépbe ültetni ezeket, nem lenne gazdaságos, — amelynek üvegteteje leszedhető. Amíg nem következik be a fagyos idő, tehát többnyire szeptember utolsó harmadáig, ezek a krizantémumok takarás nélkül fejlődnek, amint azonban fagy várható és az éjszakák erős lehülést hoznak, felrakjuk a fedélablakokat, sőt ha kedvezőtlen az időjárás, a fűtést is igénybe vesszük, mert különben a virágzatok gyengén és lassan fejlődnek és esetleg elkésünk a főidény-

Krizantémumok az állatkerti krizantémumkiállításon. Hölzel felvétele.

ről. Ajánlatos ugyanabban a növényházban több fajtát tartani, amely különböző időben virágzik, hogy az egész krizantémumidény alatt legyen vágott virágunk.

Ilyen módon már szépen virágzó krizantémumokhoz juthatunk, de még korántsem értük el a krizantémumnevelés úgynevezett magas iskoláját. Ha kirakatba való teljesszépességű krizantémumokat akarunk nevelni, ezt csak cserépben való tenyésztéssel érhetjük el. Ez azonban már szakértelmet és legfőként nagy gondosságot kíván és ez a magyarázata annak, hogy Európában nagyon kevesen tartják és nevelik a krizantémumot szobában. Másként van ez a türelmes és aprólékosságra szoktatott kínai és japáni nép körében. Éppen ez a türelmesség és aprólékosság a magyarázata annak, hogy miért kedveli annyira a japáni ember a krizantémumot. Japánban sokan legfőbb törekvésük céljának tekintik a krizantémum házi nevelését és ősszel valóságos házi krizantémumkiállításokat rendeznek. A híres japáni krizantémumünnep sem más, mint a császár kertészetének krizantémumkiállítása.

A cserépbe szánt krizantémum dugványokat melegágyban is nevelhetjük, de ültethetjük mindjárt cserépbe is. Természetesen a cserépbe ültetett krizantémum dugványokat is mindaddig melegágyban kell tartani, amíg jól meggyökeresedtek. Amint ez megtörtént és az időjárás is megfelelő, átrakjuk a cserepeket a hidegágyba. A cserepes krizantémumok fejlődésében mindig, tehát már a cserépbe ültetéstől kezdve szem

előtt kell tartani azt, hogy növényeink erősek, mondhatni buják, de kurták és szinte nyomottak legyenek. Ha sok a meleg, nagyon nyurgák lesznek s vége a reménységnek. A megerősödött növényeket később rendszeren új cserépbe ültetik, sőt vannak, akik még harmadszor is átültetik őket. De a harmadik átültetés elkerülhető. A cserépbe melegágyi földet teszünk, keverve kevés agyagfölddel és homokkal. A melegágyi földet már ősszel, elkészítése alkalmával tehén- vagy juhtrágyával, szaruforgáccsal vagy szaruliszttel, csontliszttel vagy szuperfoszfáttal trágyázzuk.

A cserepes krizantémumokat a nyár folyamán is állandóan szem előtt tartjuk és különösen júniusban és júliusban kellőképpen öntözzük, permetezzük. Ugyanekkor szükséges a fejlődést trágyalével is fokozni. Erre a műtrágya is alkalmas, éspedig legjobb a káli-, foszfor- és nitrogéntrágyakeverék együtt. A nitrogéntrágya önmagában, amely a lombozatot fejleszt, csak a cserépbeültetés kezdetén használható. Műtrágya használata esetén elég belőle egy gramm egy liter vízbe. A túlságos trágyázás veszedelmes, mert azt eredményezi, hogy a növény satnyán virágzik és a virág nem tartós, sőt rothadásra hajlamos. Általában a trágyázás végét jelzi az a fejlődési szakasz, amikor a szár végén megjelenik az első bimbó.

A krizantémumnevelésnek nyári másik nagy feladata az olló munkája. Ez attól függ, hogy növényünket cserjének, vagy egyes szárral akarjuk-e felnevelni. Az előbbi esetben több ágát meghagyjuk és csak ritkítjuk a hajtásokat, az utóbbi esetben azonban a legerősebb szárat választjuk ki, azt meghagyjuk, a többit mind visszavágjuk. A cserjeszerű tövön több virágzatot, az egyes száron természetesen csak egyet nevelünk; az előbbi esetben több, de kisebb virágfejet kapunk, az utóbbiban egyet, de rendkívül nagyot.

A szár nevelésével megkezdődik a bimbónevelés gondja is. Ez az utolsó, de a legkényesebb feladat, amelynek megoldása még a szakembernek sem mindig sikerül. A lényeg a bimbórendszer alapos ismerete. A krizantémum az úgynevezett bogaselágazású növények közé tartozik. Bogasnak nevezzük azt az elágazást, amelynek főszára a bimbóképzéssel beszünteti növekedését, helyette az oldalágak veszik át ezt a szerepet, azok nőnek erősebben. Minden utóbb következő ág azzal szemben, amelyen fejlődött, ilyen szerepet tölt be, tehát túlnő az előbbin. Aszerint, hogy milyen célra neveljük a krizantémumot, egy vagy több, és más meg más bimbót hagyunk meg virágzásra.

A szár vagy szárok metszése alkalmával kiválasztott elsőrendű szár rendszeren már május végén fejleszt bimbót a csúcsán, s ezzel befejezte növekedését. Ezt a bimbót tavaszi vagy májusi bimbónak nevezzük. Minthogy a májusi bimbóból satnya virág fejlődik és mert rendszeren nagyon korán nyílik, a kertész ezt irgalom nélkül levágja. Ha mégis megkönyörül rajta a szíve, vagy a buzgóság elsietteti a dolgát, rajtaveszt, mert a satnya virág miatt kárba vész a munkája. Ha ellenben a májusi bimbót levágja, a mellette levő, többnyire három vagy négy hajtás fejlődésnek indul és ezek is mind egy-egy bimbóval fejezik be növekedésüket. Ezek az első koronabimbók. Némely fajtán már ezek is alkalmasak virágnevelésre, de legtöbb esetben még ezeket is le kell vágni. Az első koronabimbó alatt fejlődő hajtások végén képződnek a második vagy felső koronabimbók. Ezek rendszeren augusztus közepén jelennek meg és a legtöbb krizantémumfajta a második koronabimbóból nyitja a legnagyobb virágot. Ha tehát kirakatba szánt nagyfejű krizantémumokat nevelünk, ezeket a bimbókat kell meghagynunk. Ha azonban ezeket is levágjuk, a bimbó alatt levő hajtások újra növésnek indulnak és csúcsukon ismét bimbót fejlesztenek. Sőt rendszeren nem is egy, hanem több bimbó fejlődik! Ugyanis azt a bimbót, amelyet végső, vagy

csúcsbimbónak mondunk, a kisebb bimbók egész gyűrűje veszi körül. Ez annak a jele, hogy a növekedés véget ért. Legtöbb esetben ezt a bimbót már nem vágthatjuk le. De nem is szükséges, hogy levágjuk, mert a csúcsbimbónak is megvannak a maga előnyei: ebből nevelhető a legszebbszínű és legszebbalakú virágot.

A krizantémum magas iskolájának végső szabálya ezek szerint így szól: ha feltűnő nagy krizantémumfejet akarsz nevelni, hagyd meg a másodkoronabimbót, ha alakkal és színnel akarsz feltűnni, a csúcsbimbóból nevelj virágot.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK

Gondolatok az élet fejlődéséről. »A Természet« októberi számában *Laczó Viktor dr.* szembeszáll a darwinizmussal. Ámbár nem vagyok szaktudós, de szeretnék ehhez a kérdéshez néhány megjegyzést fűzni, s azt hiszem, hogy lapunkban a nem szakemberek is elmondhatják véleményüket. *Laczó Viktor* szerint földünkön sokmilliárd sejtből keletkezett a szerves élet, s ezek az őssejtek nem rokonok egymással. Szerinte már az első sejtek külön-külön meghatározott irányba elkülönültek. E felfogás homlokegyenest ellenkezik a darwinizmussal, amelyet a cikkíró a fejlődéstannal azonosít. Meg kell jegyezni, hogy a darwinizmus a fejlődésmélethez csak egy változata, hiszen a mai életbúvárok egyrésze — például *Raul Francé* — nem darwinista és mégis lelkes híve a fejlődéstannak.

Laczó Viktor nem magyarázza meg, hogyan lett abból az egy sejtől például puma anélkül, hogy előzőleg valami alsóbbrendű állapotban ment volna át. A jó öreg *Linné* azt mondta, hogy: *Species tot numeramus, quot in principio sunt creatae* — annyi faj van, ahány kezdetben teremtett — de ő úgy gondolta, hogy ezek a legrégebbi időtől fogva a mai állapotjukban vannak, nem egy meghatározott sejtől fejlődtek.

Lehetséges-e, hogy egyik fajból egy másik származzék? *Laczó Viktor* szerint nem, holott a szlavóniai harmadkori (tercier) rétegekben talált elevevsnülők csigák (*Paludina* vagy *Vivipara*) kézzelfoghatóan bizonyítják, hogy milyen *lassan*, de *szemmeláthatóan* fejlődött ki a *Paludina Neumayri*-ből a *Paludina Hoernesi*. Vagy csak a lóláb fejlődését nézzük a *Protohippustól* a mai vadlóig (lásd *Brehm: Állatok világa*. Új magyar kiadás. Emlősök III. köt. 52. tábla). Hiszen a házi-macska őse, a núbiai-macska ma is él. Tehát mind a természetben kiválogatódással, mind kitenyésztéssel mesterségesen lehetséges új fajok keletkezése egy előzőből. Miért volna teljesen lehetetlen sok komoly életkutató állítása, hogy egyetlen élő sejtől fejlődött ki a mai gazdag állat- és növényvilág?

A természetben óriási a szaporaság; gondoljunk csak a légyre vagy a halakra. Igaz, hogy az utódok nagyrésze elpusztul, de a szaporodás így is óriási. A földön körülbelül 500,000.000 év óta van élet; lehetséges, sőt valószínű, hogy az örökös változás és szaporodás következtében egy sejtől kifejlődött a növények és állatok világa.

Hát a »teremtés koronája« az ember? A nagy *Thomas Huxley*, *Darwin* barátja, (szül. 1825, meghalt 1895) azt állította, hogy az ember is csak porszem a világmindenségben, s reá is érvényes a fejlődés örök törvénye, s az emberszabású majmok közelebb állnak az emberhez, mint a többi majmokhoz. Ellenben *Westenhöfer* tanár szerint az emberszabású majmok származnak az embertől, *Klaatsch* (1863—1926) német anthropológus szerint az ember fejlődése a majmokétól egészen különvált. S minthogy a *missing link* — a hiányzó láncszem — az ember és a legmagasabbrendű emberszabású majom, a *Pithecanthropus erectus Dubois* között — legalább is egyelőre — hiányzik, ebben a kérdésben nehéz a helyes álláspontot elfoglalni.

Tehát el kell ismernünk, hogy a fejlődés az egyetlen kielégítő elmélet, amely a Teremtő művét fenségesebb ragyogásban mutatja, mint bármely más elmélet. *Darwin* nagyságát pedig — kisebb-nagyobb tévedései ellenére — mindenkinek el kell ismernie.

Egyébként pedig a fejlődés kérdésében is érvényes az, hogy: *In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus autem caritas* — a szükségesekben egység, a kétes dolgokban szabadság, s mindenben pedig szeretet.

Kádár Zoltán Károly.

Hogyan talál haza a kutya? (*Levél a szerkesztőhöz.*) Igen tisztelt igazgató úr! »A Természet« 1932. évi októberi számában *R. R.* jellel megismertette velünk *Bastian Schmid* állatlélekkutatónak két kísérletét, amelyet annak megállapítása végett folytatott le, mi módon képes a kutya teljesen ismeretlen környezetben is tájékozódni. Az egyik kísérletnél a kutyát kosárba zárva, gépkocsin vitték Puchheimból Rinnerhofba, a másik kísérletnél pedig München egyik részéből egy ismeretlen másik részébe. A kutya mindkét esetben hazatalált. De a kísérletező, úgy látszik, azok közé a régivágású törvényhozók és tudósok közé tartozik, akik az Istennek sem ismernék be, hogy valamilyen tévedtek, vagy valamit nem tudnak, amit egyébként nem kötelesek tudni. A helyett, hogy a végén őszintén bevallaná, hogy nem találta meg azokat az adatokat, amelyekből a kutya esetleg nagyon is könnyen ráismert a visszavezető útra, gyönyörű példáját adja annak, miképpen lehet látszólag valamit mondani akkor, amikor valójában semmit sem mondunk. »*Schmid* ezekből a kísérletekből arra következtet, hogy a kutyának különleges tájékozódó érzéke van, amelyet teljes tájékozódási érzéknek nevez s amely egészen más valami, mint az emlékezetből fakadó tájékozódás.« Hát bizony ez a különleges tájékozódó érzék más szóval csak »előttem ismeretlen tájékozódó érzék« s ez ismét csak azt jelenti, hogy nem tudom, a kutya miképpen tájékozódott. Ennek pedig kár új tudományos nevet adni. A valóság az, hogy a kutyánál azt az okozatot látjuk, hogy hazatalált. Ennek az okozatnak pedig kell valami okának lenni. Azt hiszem, az első esetben a gépkocsi nyomán tért haza és nem hiába »többször messziről megkerülte azt a kocsit, amely elhozta«. A másik esetben pedig azt állapították meg, hogy délután fél hattól kezdve 25 percig tartott, amíg a kutya a helyes irányba tért. Az a kérdés, volt-e ebben az időben Münchenben harangozás vagy elütötte-e valamely toronyóra a háromnegyed hatot? Ha a kutya meghallhatta saját városrésznének harangütését, könnyűszerrel hazatalált. A kutyának nemcsak jó orra, hanem jó szeme és jó füle is van. És ha az a müncheni kutya az állatkert környékén honos, vajjon nem vezethette-e őt a különböző állatok szagából képződött és bizonyára elég nagyszagú gázkör is? Hozzák csak azt a kutyát gyorsvonaton Münchenből Budapestre, vajjon segít-e neki az a különleges tájékozódó érzéke? Kiváló tisztelettel

Laczó Viktor dr.

Állattani szakülés. A Kir. Magy. Természettudományi Társulat állattani szakosztálya 1932. október 7-én tartotta 334-edik szakülését a Magyar Nemzeti Múzeum állattárának üléstermében (VIII., Baross-utca 13.), *Soós Lajos dr.* nemzeti múzeumi állattári osztályigazgató elnökele alatt. Előzőnek *Pongrácz Sándor dr.* a fiatalon elhunyt, jeles állatbúvárnak, báró *Fejérváry Géza Gyula dr.*-nak érdemeit méltatta. Utána elnök melegen üdvözölte *Zimmermann Ágoston dr.*-t abból az alkalomból, hogy a budapesti tud.-egyetemen az általános állattani tanszék ideiglenes ellátásával bízott meg, *Mödlinger Gusztáv dr.*-t és *Maucha Rezső dr.*-t egyet. magántanárként történt habilitációjuk alkalmából, *Dorning Henrik dr.*-t, aki legutóbb magas finn kitüntetésben részesült és *Schenk Jakab dr.*-t, akit a holland madárvédelmi egyesület tiszteleti tagjává választott meg. Ezután *Ábrahám Ambrus dr.* a *Tinca tinca L.*, a *Lota lota L.* és az *Esox lucius L.* nevű édesvízi csontoshalak bélcatornájának fali dúcsejtjein ezüst impregnációs módszerekkel végzett vizsgálatainak eredményeit ismertette. Ezt követően elnök *Gelei József dr.* »Miért fecskendez a festékagyló?« című dolgozatát mutatta be. Majd *Mödlinger Gusztáv dr.* beszámolt arról, hogy a Dunazúg-hegység örvényférgeit tanulmányozva a Pilis-hegység Hármassorás-völgyének forrásaiban és a Holdvilág-árokban megtalálta az alpesi planáriát (*Planaria alpina*). Ezzel kapcsolatban foglalkozott a planáriák elterjedését befolyásoló tényezőkkel, így a hőmérséklettel és a víz vegyi tulajdonságaival. Előadásához *Dudich Endre dr.* fűzött megjegyzéseket. Ezután *Szilády Zoltán dr.* vetített képek kíséretében a nyár folyamán Párisban lezajlott ötödik nemzetközi rovar-tani kongresszust ismertette. Végül a szakosztály az elhunyt báró *Fejérváry Géza Gyula dr.* intézőbizottsági tag helyébe *Pongrácz Sándor dr.*-t választotta meg e tisztségre. A szakülést barátságos összejövetel követte a Posch-féle vendéglőben.

Szalay László dr.

Hány legyet fogyaszt a fecske? Köztudomású dolog, hogy a fecske olyan kényes madár, amelyet eddig úgyszólván sohasem sikerült fogságban tartani. *Brehm* azt írja, hogy: «kalitkában a leg gondosabb ápolás mellett sem tartható hosszabb ideig». Eltartásának azonban tulajdonképpen az a fő akadály, hogy nem eszik mást, mint legyet, de ezt olyan mennyiségben kívánja, amelyet rendes körülmények között lehetetlenség előteremteni. Ezért mindeddig csak abból szoktak a felvetett kérdésre következtetni, hogy megfigyelték, hányszor és hány legyet hord a fecskeszülő a fészekben ülő fiókáknak. Az elmúlt nyáron *E. Jacob* abba a szerencsés helyzetbe került, hogy közvetlenül is megfigyelhette, mennyi legyet fogyaszt a fecske naponként. Szerencsétlenül járt füstifecske akart segíteni és sikerült a fecskének egy lovarda istállójából annyi legyet szereznie, hogy hetekhosszat táplálhatta, míg épsége helyreállt. A legyeket vízzel telt üvegedényekkel fogták, mert az enyvespapírral fogott legyeket a fecske nem fogadta el. Az erőszakkal lenyeletett lisztkezacot rövidesen kihányta. Ellenben a vízben fogott legyeket szívesen elvette a felényújtott csipeszről. 1932 július 19-én a legyek alább felsorolt mennyiségét fogyasztotta el:

reggel	5 óraker	.....	68 legyet,
«	8 «	.....	66 «
dél előtt	10 «	.....	60 «
délben	11 óra 30 perckor	.....	67 «
«	12 « 30	.....	46 «
«	13 « 45	.....	41 «
délután	15 « 30	.....	56 «
«	16 « 30	.....	60 «
«	17 « 30	.....	30 «
este	18 « 30	.....	36 «
«	19 « 15	.....	53 «
«	20 « 30	.....	19 «

összesen ..... 602 legyet.

Tehát egyetlen fecskének naponta körülbelül 600 légyre van szüksége s rossz időben is legalább 500-at kell fognia, hogy jóllakhassék.

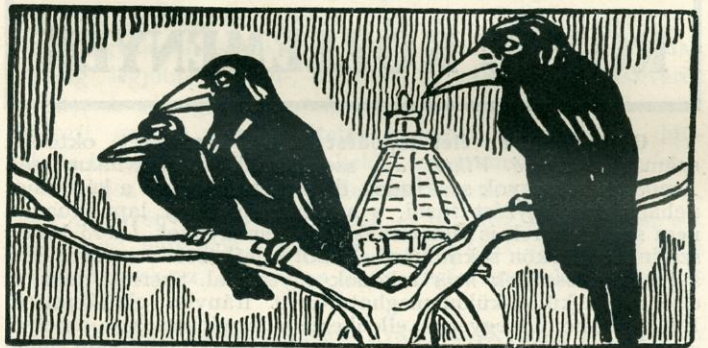
R. R.

Az üreginyúrról. Amikor több szakmunkában, köztük a »*Brehm*« legújabb kiadásaiban az üreginyúrra (*Lepus cuniculus*) vonatkozó fejezeteket tanulmányoztam és ezeket saját megfigyeléseimmel összehasonlítottam, csodálkozva tapasztaltam, hogy az üreginyúl fejének és fülének rövideységét, mint a nálunk honos faj jellemző sajátosságát, hangsúlyozottan megemlíti, holott ez év tavaszán és nyarán csaknem napról napra olyan példányok kerültek kezembe, amelyeknek füle 10 mm-rel is túlért a sajátosságosan megnyúlt orron. Ugyancsak szakkönyvekben olvastam továbbá azt is, hogy az üreginyúl a nap nagy részét üregében tölti és csak este vagy szép, napos időben délután bújik elő, hogy legeljen. Ezzel szemben azt tapasztaltam, hogy ott, ahol az üreginyúrnak meglehetősen nyugodalomban van része, csaknem az egész napot a szabadban tölti és az alvást, meg a nappali emésztést is mezeinyúl (*Lepus vulgaris*) módjára, ideiglenes vacokban intézi el; nem egyszer ugrasztottam már ki télen vackából olyan üreginyulat, amely teste melegével maga körül már a havat is megolvasztotta, jóllehet a kotoréktelep alig volt tőle száz lépésnyire. Vannak télen egész fiatalosok tele fejlett nyulak nyomaival, a közeli kotorék pedig érintetlen vagy kölyöknyulak nyomait mutatja. Ennek folytán mindinkább megérlelődött bennem az a vélemény, hogy az üreginyúl csak azért ássa kotorékját, hogy benne fiait biztonságban felnevelhesse. A kisnyulak mindaddig laknak az üregben, amíg anyányiakká fejlődve, tovább költöznek, hogy aztán saját utódaik számára ássanak védelmet nyújtó lakást. Oda külön élő idegen nyúl nem mehet be, mert az anya kiveri. Azokban az üregekben pedig, amelyeket csupán körömkoptatás céljából ássnak, állandó lakást sohasem találunk, mert azok legtöbbször be sincs fejezve és így csak valami kényszerhelyzetben ideiglenes menedékhelyül szolgálhat. Másképpen van a dolog azonban ott, ahol az üreginyulat állandóan zavarják, zaklatják; de még ott is szívesebben használja búvóhelyül a farakásokat vagy egész faraktárakat.

Welich Károly.

Helyreigazítás. Multhavi számunkban *Kádár Zoltán* »A tiszavirágról« című közleményébe a tiszavirág tudományos nevének megjelölésénél tévedésből *Palingenia longicauda* helyett »*Pallingania longicauda*« került.

MI·UJSA·G AZ·ÁLLAT· KERT·BEN?

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTJÉNEK KÖZLEMÉNYEI

Rovatvezető: **Szeiff Károly,**

a székesfővárosi Állat- és Növénykert igazgatója.

Itt az ősz. A nap, mintha a hosszú nyár folyamán kiadta volna minden melegét, csak nehezen törí át a szürke felhőket. Csupaszodó ágak között suhanó őszi szél tépdési a fák lombját és tarka harasztzönyeget borít a földre. A vándormadarak már mind útrakeltek. Melegebb vidékekre költöztek, ahol kedves vándorainkat a mindent elborító fehér hólepel helyett terített asztal várja. A sokáig tartó szeptemberi nyár után beköszöntött ősz az állatkert képét is megváltoztatta. Elnémult a tavat tápláló vízesés hangja és elapadt a magasból alá-

A nagy tó a víz leeresztése után. Hölzel felvétele.

Az öreg marabu az állatkertben. Az állatkerti fényképpályázaton vásárolt kép. Vetschka István felvétele.

zuhanó ár, amelynek gyémántcseppjein még nemrég a nap-sugár csillogott. A tó vize lassan eltűnik. A még megmaradt kis tócsában fázósan bujnak össze a madarak, amikor a szél meg-megborzolja tollazatukat. A sziget oldalában csoportba verődve szürkegémek gubbasztanak. Tőlük nem messze pedig vörösgémek álldogálnak, búsan, mintha a nyár mulandóságáról elmélkednének. A tócsa közepén a gólyák, hattyúk, ludak és récék társaságában féllábon álldogálnak a flamingók, körülöttük pedig a szárcsák örökké éhes fekete serege sietve szedi össze a tóban nyáron tenyésző apró állatkáknak utolsó maradványait. A gödények mulatságos mozdulattal kapnak egy-egy lehulló levél után, mintha a lombhullás csak az ő szórakozásukra volna. Csupán az öreg marabu áll mozdulatlanul egymagában a tavat övező dombok egyikén. Neki mindez már nem újság, hiszen ez a huszadik ős, amelyet állatkertünkben megért. Fölényes nyugalommal néz el társai fölött és bölcs türelemmel várja azt az időt, amikor jólfűtött téli szállására jut, mert az első fagy közeledtével a melegövi madarak a teletetőbe kerülnek. Amikor befogásuk után az érzékenyebb madarak utolsó példánya is elkerül a tóról, már csak a szabadban telelő récék és libák hápogása és gágogása hallatszik. Talán társaiktól búcsúznak: viszontlátásra tavasszal!

Szombath.

Gímszarvasbikánkról, a »kis Berci«-ről lapunk tavalyi évfolyamának novemberi számában közöltük, hogy milyen váratlanul lépett be a szarvasapák sorába, mint a kétéves elhullott »Berci« nevű törzsbikánk legidősebb sarjadéka. Ez a fiatal bika a szarvashenek és a még nála is fiatalabb bikák csoportjában az idén, negyedfél éves korában és páratlan tizes agancsával természetesen még fokozott tiszteletet vívott ki magának. A Magyar Film Iroda is érdemesnek tartotta, hogy

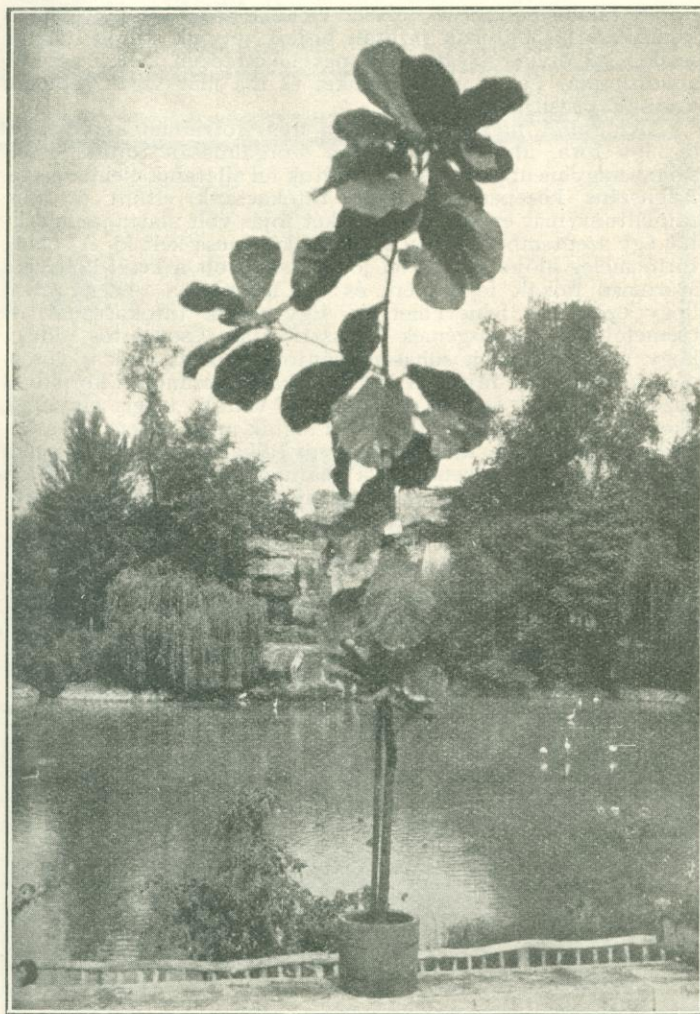
a »kis Berci« komoly bögését megörökítse és a címképünkön látható szarvascsoportot a közönségnek országszerte bemutassa.

Fogságban tartott szarvasbikáink a néha februárig is elhúzódó bögésük idején — amint az a természet rendje szerint magától is értődik — rendkívül támadókedvűek. A »kis Berci« haragjában már felnyársalt egy tehenet, s egy harmadfél éves kisebb bikánkat alaposan megsebesített. Ilyen előzmények után szinte csodálkozni lehet azon, hogy a fényképen látható békés együttest sikerült megörökíteni. A tehenek folytonos és bajt hozó üldözésének úgy szabtuk határt, ahogyan azt vapiszarvasainknál három esztendővel ezelőtt tettük. A kifutóban olyan védőkortát készítettünk, amelyen a tehenek és kisebb bikák könnyen átbujhatnak, ellenben az őket üldöző Berci, agancsa miatt csak késedelmet okozó óvatkodással juthat át. Reméljük, hogy néhány év múlva már olyan nagy agancsa lesz, amely megakadályozza őt abban, hogy a védőkortáton átférkőzzék.

A szarvasoknál az idej szaporulatunk három bikaborjú és csak egy üszöborjú. Jelenlegi szarvasállományunkban hat tehen, egy üszöborjú és — Bercivel együtt — hat bika van. Azonban, amint ezt lapunk 1930. és 1931. évi számaiban már többször kifejtettük, sokkal jobban szeretnők, ha az itt született hat bika, illetve bikaborjú helyett akár csak egy idegenvérű, de magyar területről származó bikánk volna. De hiába reménykedtünk a magyar vadaskerttulajdonosok és földbirtokosok gondoskodó jóakarátában, az elmúlt három év alatt nem akadt senki, aki egy erős gimbika ajándékozásával pártfogásban részesítette volna az egyetlen magyar állatkertet, hogy ilyen módon elkerülhessük a rokontenyésztés káros következményeit.

Anghi.

A Ficus pandurata Hance. A fügefélék családjához tartozó *Ficus pandurata* a díszfügefajták között a legritkább. Hazája Kína. Egyenes törzse, a fejlett példányoknál, a közismert *Ficus elastica*-hoz hasonlóan oldalágakat növeszt. Főleg leve-

Ficus pandurata Hance. Lovag Gatkiewicz Lajos felvétele.

lének különleges alakja folytán, hazája növényvilágának jellegzetességét erősen magán viseli: 30—35 centiméter hosszú, erős, vastag, borszerű levele haragoszöldszínű és alakra nézve a tölgyfalevélhez hasonló, azonban nem szaggyal, csupán gyengén karélyozott.

Ezt a fügefajt aránylag még kevesen ismerik, kertészetekben is csak ritkán találkozunk vele. Leginkább növénytani kertekben és nagy kertészetekben láthatjuk, de ott is csak egy-két példányát. Különleges szépsége és egyszerűsége miatt, idővel bizonyára minden növénybarát télikertjében, szobájában látható lesz. Ennek a hálástermesztű, pompás növénynek tenyésztését nagyon ajánlhatom.

A *Ficus pandurata* dugványozás útján szaporítható. Ujjnyi törzsét vagy vastagabbtörzsű példánynak ágait szét daraboljuk és melegházban, vagy melegágyakban meggyökereztetjük. Fejlődése során éppen olyan helyet és hőmérsékletet kíván, mint a *Ficus elastica*; télen fűtött szobában, nyáron pedig félárnyékos helyen a szabadban is tartható. A pálmaházban, szabadföldbe kiültetve, rövid idő alatt kétszer olyan nagy levelet hajt, mint cseréjében. Diónagyságú boggyótermése a pálmaházban már több alkalommal kifejlődött.

Király.

Szabadonjárkáló madaraink állománya a természetes szaporodás révén ebben az évben is szépen gyarapodott. A *bütyköshattyúk* az idén négy fiókát neveltek, amelyek ma már majdnem akkora, mint szülőik, és főleg számban jó eredményt mutat a *pávák*, *selyemtyúk*ok, *nyáriludak*, *pézsmaréccék* és *bantamtyúk*ok szaporodása.

Bronzpulyka-kakasunk mellé áprilisban egy tojót szerez-tünk, amely a költés alkalmával a fajfenntartás ösztönének és az anyai szeretetnek megható és feljegyzésre méltó példáját mutatta. Ez a pulykatojó nagybetegen is — a boncolás eredményeképpen megállapították, hogy vakbélgyulladásban szenvedett — szorgalmasan ült tojásain és azokat ki is keltette. Amikor a fiókák kikeltek, a tojónak már jártányi ereje sem volt, csak szárnyát emelgette, hogy az apróságok meleg búvóhelyet találhassanak. A fiókák kikelését követő napon azután kimúlt. A kis pulykák fázósan bujnak anyjuk kihűlt teteme mellé; az öt kis árvát tehát nevelőketrebben kellett tovább gondoznunk. Fel is neveltük őket és ma már vígan sétálnak kertünk pázsitján.

Az *indiai-futókacsákat* még a nyár folyamán kihelyeztük a nagy tóra, ahol egész nyáron szorgalmasan tojtak. Tojásaikat nagy mennyiségben használtuk fel állataink élelmezésére. Augusztus közepén az egyik futókacsánk eltűnt és mire rátaláltunk, már erősen fias tizenkét tojás volt alatta, amelyekből egy szeptemberi napon tizenegy kis kacska kelt ki. A sokáig tartó meleg időjárás nagyon jó hatással volt a kései költésből származó fiókák fejlődésére és így megvan a remény arra, hogy ezeket is felnevelhetjük. Egy másik futókacsának öt csemetéjét a vörösgémek elpusztították. Csodálatos dolog, hogy a szürkegémek sohasem bántották őket, csak a vörösgémek vadásztak rájuk. A kis kacsákat háromnapos korukban kezdték üldözni és bár elég nagyok voltak, mégis elnyelték őket. A kis fiókákat nem a vízben fogták meg, hanem a szárazföldön lopakodtak utánuk, sőt egy alkalommal a vörösgém a bokor aljában pihenő anya szárnya alól rabolta el a kis futókacsát. Ezen a bajon, sajnos, nem tudtunk segíteni, mert ha a vörösgémeket el akartuk fogni, ezek a tóparti sűrű növényzetben úgy elrejtöztek, hogy nem sikerült rájuk akadni. A

Öszikelésű futókacsák az állatkertben. Hölzel felvétele.

futókacsa pedig nem értette meg, hogy javát akarjuk és szintén elbujt, úgyhogy befogásával hiába kísérleteztünk. A vörösgémek ebben az évben sok tőkésréccét is elpusztítottak, amelyeket ugyancsak a szárazföldön, a bokrok közt leleselkedve, fogdostak össze. A madarak természetes szaporodása a vörösgémeknél szerzett kellemetlen tapasztalatok ellenére is jó eredményt hozott, és közel százöt darabbal emelte a szabadonjárkáló madaraink számát.

Szombath.

Hazai madárvilágunk legszebb és legtarkább tagja állatkertünkben a *gyurgyalag* (*Merops apiaster* L.). Csodás tollruhájában a színek csaknem minden változatát megtaláljuk; ebben a tarka köntösben bármely forróégyővi madárral felveheti a versenyt, úgyhogy méltán tarthatjuk hazánk legszép, pompásabb madarának. Lehetetlen, hogy az állatkert figyelmes látogatója közömbösen menjen el a gyurgyalagok mellett és meg ne csodálja a természetnek ezt a díszes alkotását.

A gyurgyalag rigónagyságú, igénytelen madár, amely a fogságot megfelelő gondozás mellett jól bírja, eléggé megszeli és kedves viselkedésével hamar megkedvelheti magát. Fogságban a felnevelése sok gondot okoz. Az örökké éhes kis fiókákat sokáig kézből kell etetni, mert maguktól nem képesek táplálkozni. Természetes táplálékukat, a rovarokat, főképpen méheket és darazsakat, a fogságban lisztkekaccal, hangyatojással és lágyeleséggel pótoljuk. A gyurgyalag, hasonlóan a partifecskéhez, telepesen fészkel, a földbe csatornaszerű mélyedést váj és ennek kiszélesített aljába rakja tojásait. A telet Afrikában tölti s innen aránylag későn, május közepén érkezik hozzánk, viszont össze már korán távozik tőlünk.

Ezidén az állatkertben is észleltünk a szabadban gyurgyalagot. Augusztus 27-én reggel, a madárháznak a tó felőli oldalán, ahol a gyurgyalagröpdé van, három gyurgyalagot vettünk észre. Először azt hittük, hogy ezek az állatkerti állományból szabadultak ki, de megszámláltuk a röpdében lévőket, amelyekből egy sem hiányzott. Ezek tehát költőzködő gyurgyalagok lehettek, amelyek délre vonulva, észrevették fogságban lévő társaikat és útjukat félbeszakítva, kertünkben megpihentek. Egy hónapig voltak itt — utóljára szeptember 26-án láttuk őket — és ez idő alatt állandóan a gyurgyalagröpdé körül tartózkodtak. Amikor senki sem járt arra, a ketrec sodronyhálójára rászálltak és azon megkapaszkodva társalogtak fogolytársaikkal. Csodálatos volt az összetartozásnak ez a gyors felismerése és szeretetteljes megnyilvánulása.

A gyurgyalag régebben helyenként gyakori volt hazánkban, ma azonban mindinkább ritkul. Egyetlen kártevése a méhek pusztítása, amiért sok helyen üldözik. Pedig jelentékeny hasznat hajt a káros rovarok pusztításával. Főképpen ezért, de szépségéért is megérdemli, hogy fokozott védelemben részesüljön, nehogy ez a legpompásabb tollazatú madár hazánk-ból teljesen kipusztuljon.

Az állatkerti gyurgyalagokat a hideg elől a madárházi külső röpdéből a belsőbe helyeztük, ahol közönségünk télen is állandóan láthatja és megfigyelheti őket. Bohutinsky.

Bronzpulyka-kakasok az állatkertben. Hölzel felvétele.

Az apróhirdetés minden szava 20 fillér ;
 előfizetőknek 10 fillér
 A legkisebb hirdetés egyszeri megjelenése 2 pengő ;
 előfizetőknek 1 pengő

Előfizetési vagy hirdetési díj Állatkert Budapest, VI., küldendő.

Természettudományi Közlöny. Szerkeszti: *Ilosvay Lajos* közreműködésével *Gombocz Endre és Szabó-Patay József*. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII., Eszterházy-u. 16.

»Magyar Foxterrier-Tenyésztők Egyesülete» Budapest, Állatorvosi főiskola poliklinikája, VII., Rottenbiller-utca 23—25. Telefon: József 308—30.

Magyar Tacsó-Tenyésztők Egyesülete Budapest, VII. ker., István-út 2. Állatorvosi főiskola poliklinikája József 308—30. Hivatalos órák hétfőn és csütörtökön 17—18 órák között.

Magyar Kutyafajták Törzskönyve Budapest, VII., István-út 2. Állatorvosi főiskola poliklinikája József 308—30. Hivatalos órák törzskönyvezés végett hétfőn és csütörtökön 17—18 órák között.

Magyar Dobermannosok titkári hivatala Budapest, VIII., Baross-utca 77. Telefon: József 413—78.

Magyarországi Telivér Kutyatenyésztő Egyesületek Szövetsége Budapest, VII., István-út 2. Telefon: József 308—30.

Molnár Pál mezőgazdasági kamarai titkár hasznos ismeretterjesztő szakkönyve: **Hogy lehet a tyúktenyésztés a falu életének könnyítője**, — megjelent második kiadásban az Alsódunántúli Mezőgazdasági Kamaránál: *Kaposvár, Németh István-utca 23. Ára 60 fillér* szállítással együtt s az összeg levélbélyegben is beküldhető.

Jelkép és dísz minden vadász kalapján a »SZENT HUBERTUS-JELVÉNY«,

amely magyar szobrászművész vésésében a vadászok védőszentjének azt a jelenetét ábrázolja, amikor kutyáitól kísérve, lóháton való vadászás, közben megjelenik előtte agancsa között dícsfényben ragyogó keresztrel a legendabeli szarvas.

Művészi, finoman ízléses, tartós!

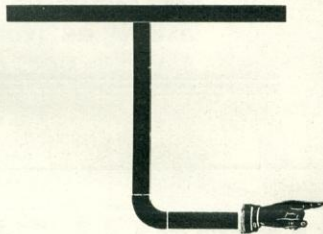
Ára egyszerű postai küldéssel és csomagolással a pénz előzetes beküldése mellett bronzból 1.70 P, ezüstből 4.20 P. Utánvéttel való rendelést a postai költség közel 1 pengővel drágítaná meg, azért ez kerülendő.

Megrendelhető a »Vadászati Útmutató« kiadóhivatalában (Budapest, VIII., Szigony-utca 34.) és beszerezhető a nagyobb fegyver- és sportáru cégek útján.

Aki a vadászati ismeretek összes ágazatában teljes és alapos tájékozódást óhajt nyerni, szerezze be *Nagy László* »Vadászati Útmutató«-jának eddig megjelent nyolc évfolyamát. Az első évfolyam teljesen elfogyott, a többi korlátozott példányszámban még kapható. A kötetek egyenként is önálló egészek. A vadászat, vadtenyésztés, vadismeret, fegyver- és lövészet, vadászati jog, vizslászat stb. stb., általában a vadászattal kapcsolatos minden kérdésben komoly tanácsadó és felvilágosító a kir. földművelésügyi kormány erkölcsi támogatásával megjelenő »Vadászati Útmutató«, melynek kötetei tömör szedésben, átlag 250 oldal terjedelműek, eredeti szövegábrákkal díszítettek, tartós egészsvázon díszes kötésűek. Ára a hét kötetnek 20 pengő, egy kötet ára 5 pengő. Részletre is megrendelhető a kiadóhivatalban (VIII., Szigony-utca 34. Telefon: József 304—14).

:: :: A kiadásért felelős: NADLER HERBERT :: ::

A BUDAPESTI ÁLLAT- és NÖVÉNYKERTBEN TÉLEN:

Jégpálya * szánpálya * csatoló
 buffet * melegedő * zene

A bérletjegy tulajdonosok a jégpályát díjtalanul használhatják

Bérletjegyek ára egész évre:

Felnőtteknek . . . . . 12 P

Tanulóknak és

gyermekeknek . . . . . 6 P

Köztisztviselőknek . . . . . 8 P

Köztisztviselők

gyermekének . . . . . 5 P

Napijegyek ára: . . . . . 70 fillér

Vasárnap: . . . . . 50 fillér

10 éven aluli

gyermekeknek: . . . . . 30 fillér

A természet kedvelői
nem bánják meg, ha
megnézik
a székesfővárosi kertészetnek
egyik remekét,
a NÉPLIGETET és
abban
meglátogatják

SZÜTS JÓZSEF
fővárosi
nagyvendéglőjét.
Högyészi dísznótoros vacsorák.

AQUARIUMOK, || MADÁRKALITKÁK
haltartók, díszhalak || nagy választékban.
Árjegyzéket küldök.

özv. KIRCHKNOPF ISTVÁNNÉ
üveg- és porcellánkereskedő, Budapest, IX., Kálvin-tér 8. sz.
(Református templom mellett.)

Fafűtésre: ZEPHIR kályha

Hazai szenekre:
2 aknás **REKORD** a vezető márkák

HÉBER
kályhagyár, VI., Vilmos császár-út 39. szám

SCHREIER BÉLA
kereskedelmi részvénytárs.
BUDAPEST
VII., Izabella-utca 34. sz.
Tel.: J. 438-49 és 320-52

Vesz és elad
mindennemű szálás és
szemestakarmányt,
örleményféléket, gabona-
neműeket, fűszereket, hüve-
lyes- és gyarmatárut.

OLAJFESTMÉNYEK
LEGOLCSÓBBAN
HOFFMANN FERENC
BUDAPEST, IV., KÁROLY-KÖRÚT 28. SZ.

ZIMMER FERENC
HALKERESKEDELMI R.T.
BUDAPEST, KÖZPONTI VÁSÁRCSARNOK T.: A. 854-48
FIÓKÜZLETEK: V., Gróf Tisza István-utca 10. T.: A. 816-79,
VII., Rákóczi-út 90.
IRODA: VIII., Horánszky-utca 19. Telefon: J. 335-39

KÚN SÁNDOR BUDAPEST, IV.,
Ferenc József-rakpart 18.
FESTÉK, KENCE, ZSIRADÉKÁRU, KÁTRÁNY, VEGYI TERMÉKEK
TELEFON: 845-11, 867-73

ÁLLATAIT
PEKK D-VITAMIN ÉS FUTOR
KEVERÉKÉVEL TAKARMÁNYOZZA.

FILLÉRES BEFEKTETÉS!

CHINOIN
gyógyszer és vegyszeti
termékek gyára r.t.
ÚJPEST

»A Természet«
legjobb tanácsadója, oktatója és
szórakoztatója a természet min-
den barátjának és kutatójának.

Előfizetési ára
egész évre
csak
6
pengő

Lapunk számára szerezzünk
új előfizetőket!
Mutatványszámot kívánatra
bárkinek ingyen küld
„A Természet“ kiadóhivatala
Budapest, VI.,
Állat- és Növénykert

HIRSCHLER MIKSA
VÁSÁRUHÁZA
VI., SZONDY-UTCA 54. SZÁM

MINDENMÉ VÁSÁRUK
ÉS HÁZTARTÁSI CIKKEK
LEGOLCSÓBB
BESZERZÉSI FORRÁSA

TELEFON: 17-5-28

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS
ÁSVÁNYVÍZ-ÜZEME

HARMATVÍZ

A »HUNGÁRIA«-GYÓGYFORRÁS
SZÉNSAVVAL TELÍTETT VIZE
TELEFON: AUTOMATA 530-03

